

Kaisa Tuumi

PERHE RAUMAN PERHETUKIKESKUKSEN OSASTOLLA:
OSASTOJAKSO JA SEN HAASTEET PERHEIDEN NÄKÖKUL-
MASTA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2017

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

PERHE RAUMAN PERHETUKIKESKUKSEN OSASTOLLA: OSASTOJAKSO JA SEN HAASTEET PERHEIDEN NÄKÖKULMASTA

Tuumi, Kaisa
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Helmikuu 2017
Ohjaaja: Pamppunen, Seppo
Sivumäärä: 41
Liitteitä: 2

Asiasanat: perhe, perhetyö, osastojakso, perhekuntoutus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Rauman perhetukikeskuksen osastolla olleiden perheiden kokemuksia osastojaksosta. Osastolla perheiden kanssa tehdään intensiiviperhetyötä, jota kutsutaan myös perhekuntoutukseksi. Perhe asuu osastolla, osallistuu arjen rutiineihin ja perheitä tuetaan osastolla yksilöllisesti perheen tarpeet huomioon ottaen. Kartoitus toteutettiin teemahaastatteluin loppuvuodesta 2016. Tässä työssä kerrotaan kartoitusten tulosten lisäksi perheen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa, perhetyöstä ja perhekuntoutuksesta.

Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö, jonka hyvin- tai pahoinvointi vaikuttaa yhteiskunnan toimivuuteen. Tästä johtuen yhteiskunnan tehtävä on puuttua, mikäli perheessä ilmenee ongelmia. Perheen ongelmiin pyritään puuttumaan sosiaalitoimen järjestämän perhetyön keinoin. Perhetyön tarkoituksena on tukea ja auttaa perheitä vaikeissa elämäntilanteissa ja perimmäisenä tavoitteena on parantaa perheen hyvinvointia ja estää mahdolliset lasten huostaanotot. Perhetyön intensiivisimpiin muotoihin lukeutuu perhekuntoutus, jota toteutetaan erilaisissa laitospäristöissä. Perhekuntoutuksessa koko perhe asuu yhdessä laitoksessa ja heidän ongelmiinsa pyritään löytämään ratkaisuja ja vastauksia koko perheenä.

Rauman perhetukikeskuksen osastolla olleiden perheiden haastatteluilla pyrin selvittämään, miten asiakkaat kokivat osastojakson, mikä siinä oli hyvää tai huonoa. Haastatteluja tehtiin yhteensä seitsemän (7). Kartoituksessa selvisi, että useimmat asiakkaat olivat tyytyväisiä perhetukikeskuksella saamiinsa palveluihin. Erityisesti kiitettiin henkilökuntaa, heidän ammattitaitoaan ja asiakkaan huomioon ottamista. Kaikki eivät kuitenkaan olleet pelkästään tyytyväisiä. Kartoituksessa selvisi, että osastolla olosta oli jäänyt myös sellainen vaikutelma, ettei ohjaajilla ole aikaa keskustella ja auttaa. Kartoituksessa tuli ilmi myös tilanteita, joissa asiakkaat olivat ihmetelleet ohjaajien toimintaa ja siinä olisi ollut mahdollisesti parannettavaa. Asiakkaat eivät kuitenkaan olleet tuoneet näitä epäkohtia esille, vaikka kokivat että heillä olisi ollut siihen oikeus. Kartoituksessa selvitettiin myös asiakkaiden ajatuksia perhetyön jatkumisesta osastojakson jälkeen. Suurin osa asiakkaista piti perhetyön jatkumista hyvänä asiana, mutta eräs asiakas myös kuvasi, että hän kokee menettäneensä hallinnan omassa tilanteessaan. Kaikkien asiakkaiden kohdalla perhetyö ei ollut jatkunut ja jotkut eivät sen jatkumista toivoneetkaan.

FAMILY IN RECOVERY DEPARTMENT AT FAMILIES SUPPORT CENTER IN RAUMA: FAMILIES OPINIONS ON THEIR TIME IN RECOVERY DEPARTMENT AND ITS CHALLENGES

Tuumi, Kaisa

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

February 2017

Supervisor: Pamppunen, Seppo

Number of pages: 41

Appendices: 2

Key words: family, family work, period in recovery department, family rehabilitation

Purpose of this thesis is to survey families' experiences in recovery department at families support center in Rauma. In families support center they do intense family work with families that are in the recovery department. That kind of family work is also called family rehabilitation. Families live in the recovery department, participate in everyday routine and families are also supported individually as they need. Survey was done as theme interviews at the end of the year 2016. In this report in addition of representing the results of the survey I also reveal something about families in Finnish society, family work and family rehabilitation.

Family is the main unit in the society and its wellbeing affects the functionality of the society. Due to this, society has to get involved if the family has problems. Society intervenes with family work that is arranged by social services. Purpose of the family work is to support and help families in different life situations. The main goal in family work is to improve the families' situation and prevent taking the children into custody. One of the most intense family work forms is the family rehabilitation that is taking place in different social work facilities. In family rehabilitation the whole family lives in social work facility and their problems are examined as a whole family.

By interviewing the families I intended to resolve the families experiences, whether good or bad, in families support center in Rauma. In total of seven (7) interviews took place. During the survey it became clear that most of the clients in the families support center had been pleased about the service they got. The staff got praises in particularly and clients told that staffs' craftsmanship and the attention they gave to clients was really good. But not all of the clients were pleased about the services. During the survey there was also talk about how busy the staff was and that sometimes they didn't have time to talk with the clients. There were also some situations that the clients had wondered why a staff member did what they did. However clients didn't reveal these grievances to the staff even though they thought that they had the right to do so. During the survey I also intended to find out what clients thought about the family work continuing after they had been in the recovery department. Most of the clients thought it was a good thing that the family work still continued. There was also a client who told that he/she felt like he/she had lost control in his/her own situation. The family work didn't continue in all families and some clients didn't want it to either.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 PERHE SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA.....	6
2.1 Perhe ja sen määrittelyn haastavuus	6
2.2 Perheen hyvinvointi yhteiskunnallisena haasteena.....	9
3 PERHETYÖ	13
3.1 Mitä on perhetyö?	13
3.2 Perhetyön lähtökohtia	14
3.3 Miten perhetyötä tehdään?.....	15
4 PERHEKUNTOUTUS JA OSASTOJAKSO.....	18
4.1 Perhekuntoutus uutena lastensuojelun tukitoimena	18
4.2 Perhekuntoutuksen tavoitteet.....	21
4.3 Perhekuntoutus Raumalla	22
5 PERHEIDEN HAASTATTELUIJEN YHTEENVETO.....	23
5.1 Kartoituksen tavoitteet ja eettinen näkökulma	23
5.2 Aineiston keruu ja analysointi	23
5.3 Haastattelujen toteutus.....	24
5.4 Perheiden päällimmäiset ajatukset osastojaksosta.....	25
5.5 Hyvät ja huonot kokemukset osastojaksosta	26
5.6 Onnistumiset ja epäonnistumiset osastolla	29
5.7 Asiakkaiden ajatuksia ohjaajien toiminnasta perhetukikeskuksen osastolla ...	30
5.8 Perhetyön jatkuminen perheissä osastojakson jälkeen	31
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA AJATUKSIA TOIMINNAN KEHITTÄMISEKSI	33
6.1 Johtopäätöksiä kartoituksesta saaduista tuloksista	33
6.2 Ehdotuksia osaston toiminnan kehittämiseksi kartoituksen pohjalta	35
6.3 Kartoituksen tarkoituksenmukaisuus ja jatkotutkimukset?	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten Rauman perhetukikeskuksen osastolla olleet perheet ovat kokeneet osastojakson. Tavoitteena on selvittää, miten asiakkaat ovat mieltäneet perhetyön ja osastojakson. Mitä perheille jäi päälimmäisenä mieleen osastojaksosta? Mikä teki jaksosta hyvän tai vastaavasti huonon? Mitä perhe olisi tarvinnut enemmän? Onko perhetyö ollut riittävää?

Vastauksia näihin kysymyksiin haetaan haastattelujen kautta. Haastateltavat perheet ovat olleet tai ovat parhaillaan Rauman perhetukikeskuksessa osastojaksolla. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Suunnittelin kysymykset ja teemat ennalta, mutta pidin kysymykset melko avoimina, jolloin tilaa jäi myös tarkentaville kysymyksille, joiden avulla keskustelu perheiden kanssa pysyi mahdollisimman luontevana.

Kiinnostuin tästä aiheesta ollessani harjoittelussa Porissa, Kotolan lastensuojelulaitoksessa, jossa oli kaksi perhehuonetta. Porissa tällaisesta perhetyöstä, jossa perheet asuivat jonkin aikaa laitoksessa, käytettiin nimitystä perhekuntoutus. Rauman perhetukikeskuksessa puhutaan sen sijaan pääsääntöisesti vain perheen osastojaksosta. Tällainen perhetyö perustuu lastensuojelulaissa määritettyyn perhekuntoutukseen (Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §). Lastensuojelun käsikirjassa perhekuntoutus määritellään laitoksessa tapahtuvaksi ympärivuorokautiseksi ja päivämuotoiseksi kuntoutukseksi (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016).

Opinnäytetyön aiheen suunnittelu on toteutettu yhteistyössä Rauman perhetukikeskuksen työntekijöiden kanssa. Opinnäytetyö tehdään työntekijöiden esille nostaman tarpeen pohjalta ja se toteutetaan puhtaasti perhetukikeskuksen asiakkaiden näkökulmasta. Siten osastolla töitä tekevät ohjaajat saavat syvällisempää palautetta osastojakson hyödyistä ja haasteista. Tämän opinnäytetyön suunnittelussa pidettiin aluksi tärkeänä saada myös ohjaajien omia näkökulmia haastattelujen kautta, mutta rajausvaiheessa katsottiin työn kannalta tärkeämmäksi saada juuri perheiden näkökul-

mia osastojaksosta, joten työntekijöiden haastattelut rajattiin kartoituksen ulkopuolelle.

Tämä opinnäytetyö rakentuu siten, että ensin käsittelen perhetyöhön ja perhekuntoutuksiin liittyviä teorioita lähteitä apuna käyttäen. Pohdin ja avaan perheen määritelmiä ja perheen asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen jälkeen kerron, mitä on perhetyö ja mitä kaikkea siihen sisältyy. Sitten käsittelen perhetyön keskeisiä lähtökohtia, joita on asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys sekä kuvaan keskeisiä perhetyön menetelmiä. Lopuksi teoriaosuudessa avaan mitä on perhekuntoutus, mitkä ovat sen tavoitteet ja miten perhekuntoutusta toteutetaan Raumalla. Teoriaosuuden jälkeen seuraa varsinainen kartoitus, joka sisältää koosteen perheiden haastatteluista saaduista vastauksista. Viimeisessä luvussa pohdin kartoituksen tuloksia ja sitä, mitä hyötyä niistä on perhetukikeskuksen toiminnassa.

2 PERHE SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

2.1 Perhe ja sen määrittelyn haastavuus

Meillä jokaisella on perhe. Perhe on se, joka antaa meille eväät elämään ja joka toisaalta kantaa meitä eteenpäin koko elämämme ajan. Jokainen tarvitsee perheen, on se sitten pieni tai suuri, eikä kukaan meistä voi valita sitä perhettä johon syntyy. Lapsena perhe on se, jossa opitaan elämäntaitoja ja kasvetaan ihmisenä. Myöhemmässä elämänvaiheessa saamme itse rakentaa perheemme ja tässä vaiheessa oma näkemys perheestä saattaa muuttua paljonkin. Nykyään jotkut ihmiset eivät välttämättä katso perheeseensä kuuluvan ollenkaan sellaisia ihmisiä, jotka ovat heille suoraan sukua. Tämä yhä vapaampi suhtautuminen perheeseen ja sen määrittelyyn antaa jokaiselle vapauden valita oikeastaan kenet tai minkä tahansa perheenjäsenikseen. Tällainen hyvin moninaisten perhesuhteiden aikakausi nostaa esiin monia haasteita, ei pelkästään perheen määrittelyssä vaan myös yhteiskunnan tasolla ja sosiaalialan työssä.

Kun kirjoittaa englanninkieliseen Merriam-Webster –sanakirjaan ”family” eli perhe, sanalle tulee useampia merkityksiä. Ensimmäinen määritelmä on ”ryhmä ihmisiä,

jotka asuvat saman katon alla ja yleensä yhden johtajan alaisena eli kotitalous”. Tämä määritelmä on vanhakantaisin ajatus perheestä, koska nykyään voidaan ajatella, ettei perhe välttämättä asu edes samassa taloudessa, jos esimerkiksi pariskunta elää etäsuhteessa tai jos pidetään vaikka ystäviä perheenä. Myös yksi johtaja eli perheen pää on hyvin vanhoillinen ajatus ja moderni käsitys onkin, että aikuiset perheessä ovat tasavertaisia kasvattajina ja perheen elättäjinä. Toinen sanakirjan määritelmä perheelle on ”ihmisryhmä, jolla on sama syntyperä eli klaani”. Tässä ajattelutavassa perheeksi käsitetään vain samaa sukua olevat henkilöt. Kolmantena määritelmänä perheelle sanakirja antaa sen, että perhe on ”ihmisryhmä, jota yhdistää tietty vakuumus tai yhteenkuuluvuus eli toveruus”. Tämä viittaa vahvasti jo mainittuun eli siihen, että perheeseen voi ajatella kuuluvan myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole millään lailla sukua toisilleen. Sanakirjassa esitetään perheelle myös tieteeseen liittyviä määritelmiä, esimerkiksi kasveihin ja eläimiin kohdistuen. Yhtenä määritelmänä perheelle esitetään se kaikista perinteisin eli että perhe on ”yhteiskunnan perusyksikkö johon perinteisesti kuuluu kaksi vanhempaa ja heidän lapsensa”. (Merriam-Webster sanakirjan [www-sivut](http://www.merriam-webster.com/dictionary/family) 2017.)

Yksinkertaisuudessaan perhe on juuri yhteiskunnan perusyksikkö (Yesilova 2009, 11). Vaikka enää nykyään perheestä puhuttaessa ei voida tarkoittaa ainoastaan ydinperhettä eli äitiä, isää ja paria lasta, silti yhä vieläkin se on keskeisin perheen määritelmä, ainakin suurimman osan suomalaisten mielestä. Tyypilliselle tai normaalille perheelle ei kuitenkaan voi asettaa vain yhtä selkeää määritelmää (Wilson 2002, 2). Hyvin monet tiedostavat jo nykyään sen, että myös lapseton pari muodostaa perheen. Toisaalta osa näkee yksinasuvan perheenä ja myös lemmikit saattavat lukeutua perheeseen. Jokainen loppujen lopuksi määrittelee perheensä itse ja yhä useammin myös ajatellaan, että jokaisella ihmisellä on siihen täysi oikeus. (Faurie & Kalliomaa-Puha 2010, 28.) Karkeasti sanottuna perhe on ryhmä ihmisiä, jotka ovat sukua toisilleen, joita yhdistää lain määrittelemä liitto, jotka asuvat samassa taloudessa tai joita yhdistää yhteinen tavoite (Wilson 2002, 2).

Tilastokeskuksen julkaisussa *Suomalainen perhe* (2012) pohditaan perhe-käsitteen muutosta aina 1500-luvulta nykypäivään. Ensimmäisenä perhekäsityksenä on familistinen perhekäsitys, jossa avioliitto ja perhe nähtiin pitkälti yhtenä ja samana. Perheen tarpeet olivat tärkeämpiä kuin yksilön henkilökohtaiset pyrkimykset. Tämä joh-

tui siitä, että perheet elivät omavaraistalouden varassa. Tätä voidaan kutsua myös vanhakantaiseksi perhekäsitykseksi. Individualistisempi perhekäsitys nousi vallalle noin 1800-luvulla. Tämä perhekäsitys nostaa ensisijaiseksi perheessä yksilöiden henkilökohtaiset tunteet ja tarpeet. Avioliitto oli hyvinkin kahlitseva ja rakkaus perheen koossa pitävä tekijä. Tuosta ajasta ajatus perheestä on edelleen modernisoitunut ja nykyajan moderni perhekäsitys korostaa edelleen yksilön tunteita ja tarpeita, mutta ei perustu enää ensisijaisesti avioliittoon. Perheessä rakkaus voidaan kuitenkin edelleen nähdä tärkeimpänä perhettä koossa pitävänä tekijänä. Tilastokeskuksen julkaisusta löytyy myös kaikki nykyaikaiset perherakenteet. Ne ovat parit ilman lapsia ja parit joilla on lapsia, niin avio-, avo-, mies- kuin naisparitkin, yksinhuoltajaperheet eli perheet, joissa on äiti tai isä ja lapsia. Lisäksi on vielä uusperheet eli perheet, joissa on toisen puolison alle 18-vuotias lapsi, sekä kansainväliset perheet, jotka määrittävät pitkälti vanhempien äidinkielen mukaan. Julkaisussa yksinasuvat luetaan perheisiin kuulumattomaan väestöön. (Berg 2012.)

Myös teoksessa *Society now: Family* (2002) pohditaan perhekäsityksen muuttumista ajan myötä. Sosiologisesta näkökulmasta katsottuna perhe on muokkautunut ajan muuttuessa. Väestötieteelliset tekijät ovat tärkeimpiä, kun pohditaan syitä perhekäsityksen muutokselle historiassa. Niistä tärkeimmät ovat avioitumisikä, syntyvyys ja elinajanodote. Entisaikaan perheen käsitys erosi selkeästi nykyisestä, mistä esimerkkinä teoksessa tuodaan esille lapsuuden merkitys. 1700-luvulla lapsia kohdeltiin pienikokoisina aikuisina 7-vuotiaasta alkaen, heidät puettiin kuin aikuiset ja heidän odotettiin tekevän töitä perheen hyväksi. 2000-luvulla ajatus lapsuudesta on hyvin erilainen. Lapsuuden pitkittäminen mahdollisimman kauas on monelle tärkeää ja aikuisuuden velvollisuudet alkavat nykyään usein vasta myöhäisessä teini-iässä tai parikymppisenä. Tällainen käsitys lapsuuden merkityksestä on siis historiallisesti ajateltuna melko uusi. (Wilson 2002, 2-3.)

Suomen lainsäädäntö rajaa monella tavalla perheen käsitettä. Laissa ei ole varsinaista perhe-määritelmää, mutta monet lait asettavat velvollisuuksia ja toisaalta antavat oikeuksia toisilleen läheisille ihmisille. Lain näkökulmasta yhteiskunnassamme kaksi perhettä eniten määrittävää suhdetta ovat parisuhde sekä vanhemman ja lapsen suhde. Yleisin perhetyyppi on edelleen ydinperhe eli vanhemmat ja heidän kanssaan asuvat lapset, mutta koska on monenlaisia perheitä, monesti ydinperheeseen johdetut

periaatteet ohjaavat kaikkien perheiden kohdalla noudatettavia periaatteita. Lainsäädännössä perheen käsitettä lähestytään eritoten sukulaisuuden tai yhteisen talouden näkökulmasta ja merkittävää on myös perheeseen liittyvät oikeudelliset vaikutukset ja seuraukset. (Faurie & Kalliomaa-Puha 2010, 28-29.)

Perheen ja perhesuhteiden tarkastelu on erityisen mielenkiintoista juuri siksi, että perhe käsitteenä on niin haastavaa määritellä. Mielestäni loppujen lopuksi jokainen määrittelee oman perheensä itse. Vaikka perhe on yhteiskunnan keskiössä, yhteiskunnan tai lainsäädännön näkökulmasta perheen määrittely on haastavaa. Perheet ja perheiden kokemukset ovat mielenkiintoisia ja merkityksellisiä hyvin monissa yhteisissä ja eritoten perhetyössä.

2.2 Perheen hyvinvointi yhteiskunnallisena haasteena

Siitä syystä, että perhe on yhteiskunnan perusyksikkö, se on myös yhteiskuntapolitiikan keskiössä. Suhteessa yhteiskuntaan, perhe on tarvitseva. Perhettä tulee tukea politiikalla ja perheen tulee olla sen lähtökohtana. Monessa suhteessa hyvinvointivaltion tarkoitus on nimenomaan tukea perhettä kaikissa tilanteissa, koska jos suomalaiset perheet voivat huonosti, myös suomalainen yhteiskunta voi huonosti. (Yesilova 2009, 11.) Nykyisen politiikan säästökuurin aikana perheiden eduista on jouduttu karsimaan. Hyvinvointivaltion keskeinen tehtävä on huolehtia kansalaisistaan ja perheiden etujen vähentäminen sotii tätä ajatusta vastaan. Koska perhe on yhteiskunnan perusyksikkö, ei sen hyvinvoinnista tulisi karsia. Suurin kysymys on kuitenkin se, että jos perheiltä ei karsita, niin keneltä sitten?

Perheen käsite nimenomaan ydinperheenä on esillä poliittisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa yhtenä. Kaikessa tässä keskustelussa ilmenee yleinen huoli perheestä, sen hyvin- ja pahoinvoinnista. Perhe, vaikka se onkin melko yksityinen käsite, nähdään yhteiskunnassa yhteisenä asiana, sellaisena josta pitää yhdessä pitää huolta. (Yesilova 2009, 26-27.)

Vaikka yleisesti katsottuna suomalaisten lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys ovat parantuneet, samaan aikaan korjaavien palveluiden tarve ja kuormitus ovat kasva-

neet. Tämä kertoo siitä, että ongelmat kasaantuvat pienelle vähemmistölle. Tämä voi johtua yhden kautta siitä, että palvelujärjestelmät ovat hyvin erilaisia eri kunnissa. Jossain on saatavilla kaikki mahdolliset palvelut, kun taas toisaalla voi puuttua kheskeisiä lasten ja nuorten palveluja. Eriarvoisuuden kasvu näkyy lapsiperheiden elämässä muun muassa kasvatusvaikeuksina, vanhempien jaksamisen sekä lasten ja nuorten käyttäytymiseen ja terveyteen liittyvinä ongelmina. Sosiaalisten ongelmien synty liitetään laajalti alhaiseen elintasoon ja riittämättömään sosiaaliseen tukeen. Perinteinen luokkajako on pitkälti jaotellut hyvin- ja pahoinvoivia lapsia, sillä ajatellaan, että pahoinvoivien lasten perheissä esiintyy rikollisuutta, päihteiden käyttöä, väkivaltaa ja köyhyyttä. Nykyisin tiedetään kuitenkin, että sosiaaliset ongelmat ja pahoinvointi perheessä syntyy paljon monisyisemmin. Ei kuitenkaan ole poissuljettu sitä, että alhainen tulotaso liittyy suoraan hyvinvointia heikentäviin tekijöihin. Kiinnostuksen kohteena on kuitenkin yhä enemmän myös ihmisen subjektiivinen kokemus hyvinvoinnista. Subjektiiviseen kokemukseen liittyy sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen ja onnellisuus, kun taas objektiiviseen hyvinvoinnin kokemukseen liittyvät terveys, elinolot ja toimeentulo. (Törrönen 2010, 17-18.)

Yhä nykyäänkin pikkulapsiperheissä arki jakautuu sukupuolittuneesti niin, että naisen tehtävä on hoitaa koti ja lapset, mies puolestaan elättää perheen. On yleinen ajatus, että äidin pitää olla lapsen kanssa kotona useimmiten niin kauan, että lapsi täyttää 3 vuotta. Isä sen sijaan kantaa vastuun taloudellisesta puolesta käymällä töissä. Tässä suhteessa lapsiperheitä rasittaa usein epävakaa työllisyystilanne ja pätkätyöt. Mikäli vanhemmilla ei ole vakinaista työsuhdetta, se luo jatkuvan taloudellisen epävarmuuden tunteen perheeseen. Äidin velvollisuutta huolehtia kodista ja lapsista pidetään itsestäänselvyytenä eikä sitä juuri kyseenalaisteta. Suomalaisessa yhteiskunnassa tuetaan myös isän mahdollisuutta jäädä kotiin hoitamaan lasta vanhempain- tai hoitovapaan turvin, mutta silti enemmistössä perheistä isä käy töissä ja on vain lyhyen ajan kotona pikkuvauva-aikana. Usein isän perhevapaat jäävät myös käyttämättä taloudellisista syistä, kun päivärahan taso on riittämätön arjen pyörittämiseen. (Törrönen 2010, 19-21.)

Mielestäni sukupuolittunut roolijako perheissä on monelta kannalta hyvin vanhakan-
tainen ajatus. Omassa lähipiirissä on ollut positiivista huomata lisääntyvässä määrin myös miesten osallistuvan lasten hoitoon ja tukevan siten lasten tasapainoista kasvua.

Perheiden hyvinvoinnin kannalta keskeistä on mielestäni se, että vanhemmat vetävät yhtä köyttä, toimivat yhteisen tavoitteen hyväksi yhtenä rintamana. Usein syy siihen, miksi ydinperheissä isä käy töissä ja äiti huolehtii lapsista kotona, on varsinkin pikkulapsiaikana selvä, onhan pieni lapsi hyvin riippuvainen äidistään. Myöhemmässä vaiheessa ei kuitenkaan olisi huono asia, jos isällä olisi mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan lasta esimerkiksi siinä vaiheessa, kun rintaruokinnasta luovutaan, ja äiti voisi huolehtia perheen elannon hankkimisesta. Tämän ajatuksen yleinen hyväksyminen ja tukeminen voisi lisätä perheiden hyvinvointia ja tasapainottaa perheiden arkea sekä hälventää sukupuolittuneiden roolien eroja. Todettakoon vielä, että tässä tietysti puhun nimenomaan ydinperheiden tilanteista, täysin omana lukunaan on muunlaiset perheet kuten sateenkaariperheet ja yksinhuoltajaperheet, joissa roolitukset ovat hyvin perhekohtaisia.

Perheiden elintaso on suoraan yhteydessä hyvinvointiin. Elintasolla tarkoitetaan aineellisen elämisen tasoa, johon kuuluu ihmisen saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen määrä ja laatu. Niukkaan elintasaan vaikuttavat pitkät koulutukset, perhevaapaat, työllistymisvaikeudet ja määräaikaisten työsuhteet. Työttömyys ja heikko työllistymistilanne ovat tärkeimpiä köyhyyden syitä. Muut vaikeudet seuraavat työttömyyttä, kuten alhainen koulutustaso ja huono terveys. Suomalaiset perheet ovat hyvin eriarvoistuneet, sillä toisissa perheissä on hyvin koulutetut ja toimeentulevat vanhemmat ja toisaalta toisissa taas vanhemmilla on vähäinen koulutus ja joka päivä he joutuvat kamppailemaan jaksamisen ja toimeentulon kanssa. Usein perheet, joissa on niukka toimeentulo, eivät juuri pääse arjen ulkopuolelle tai poistumaan edes omasta pihapiiristä, mikä on omiaan lisäämään tyytymättömyyttä ja muita sosiaalisia ongelmia arjessa. (Törrönen 2010, 23-25.) Perheillä pitäisikin olla enenevässä määrin mahdollisuuksia esimerkiksi harrastaa edullisemmin. Hyvinvointivaltiossa on hyvin vaikea jäädä niin sanotusti tyhjän päälle, sosiaaliturva takaa välttämättömän toimeentulon, mutta jos perheellä ei jää pakollisten menojen jälkeen yhtään rahaa käteen, monesti harrastukset ja muu vapaa-ajan toiminta jää elämästä pois. Perheiden hyvinvoinnin kannalta on kuitenkin tärkeää, että perheenjäsenet saavat toteuttaa itseään, tehdä sitä, mistä saa iloa ja kokea erilaisia asioita arjen vastapainona. Sosiaalitoimen puolella myös vähävaraisia perheitä pitää kannustaa harrastamaan ja etsimään halpoja, jopa ilmaisia mahdollisuuksia, jotta kaikki perheenjäsenet löytäisivät juuri sen harrastuksen, josta he saavat iloa ja puhtia arkeen.

Elintasoon liittyvien yhteiskunnallisen aseman ja aineellisten resurssien lisäksi perheiden hyvinvointiin liittyy myös sosiaalinen tuki. Se on vuorovaikutusta yksilön ja hänen ympäristönsä välillä. Siihen kuuluu tuen saamisen ja antamisen vaihtoa. Sosiaalista tukea voi saada joko perheen ulkopuolisista verkostoista tai sitten läheisistä suhteista, kuten perheenjäseniltä tai kumppanilta. Ihmiselle on hyvin tärkeää pitää yhteyksiä kodin ulkopuoliseen maailmaan, sillä se estää uupumusta. Sosiaalinen verkosto muodostuu niistä ihmisistä, jotka kukin yksilö kokee itselleen tärkeiksi. Perheiden sosiaaliset verkostot vaihtelevat paljonkin ja myös kokemus sosiaalisesta tuesta on hyvin subjektiivista. Joka tapauksessa luottamukselliset sosiaaliset suhteet ovat perheelle helpotus, tuki arkeen ja vaihtelu päivärytmiin. (Törrönen 2010, 26-28.)

Perheiden hyvinvointiin vaikuttaa keskeisesti myös terveys ja jaksaminen. Sairastuminen ei katso yhteiskunnallista asemaa tai toimeentuloa, joten sitä esiintyy yhtä paljon kaikissa elintasoryhmissä. Lapset sairastelevat jonkin verran, mutta hyvin usein perheettä kuormittaa myös vanhempien mielenterveyden ongelmat kuten masennus. Perheiden arjessa voi näkyä yleinen uupumus, mikä aiheuttaa vanhemmille vaikeuksia arjen pyörittämiseen. Huonosti nukutut yöt, lasten sairastelu tai vammaisuus, väsymys, ongelmat perheen sisäisessä työnjaossa, parisuhteen ja lähisuhteiden ongelmat ovat sellaisia vaikeuksia, jotka yleensä vievät paljon voimia arjessa jaksamiselta. Keskeistä on kuitenkin se, miten perhe asennoituu vastaan tuleviin ongelmiin. Tuntuvatko ne kaiken alleen peittävilta vai näkykö tulevaisuudessa valoa. Se, miten perheessä asioita katsotaan, luo pohjaa tulevaisuuden hyvin- tai pahoinvoinnille. (Törrönen 2010, 31-35.)

Vaikka suomalainen yhteiskunta tarjoaa palvelujärjestelmällään käytännössä ideaalit puitteet lapsiperheiden hyvinvoinnille, hyvinvoinnin edellytykset ovat niin moninaiset, ettei pelkkä laaja palvelujärjestelmä takaa hyvinvointiyhteiskunnan laajaa toimivuutta. Pienten lasten hoidon onnistuminen edellyttää, että perheessä olisi kaksi työelämäsuhteessa olevaa elättäjää, joilla on hyvä koulutus ja terveys. Mikäli näistä joku ei toteudu, perhe voi ajautua vaikeuksiin. (Törrönen 2010, 35.) Kaikkien perheen hyvinvointiin vaikuttavien osatekijöiden toteutuminen täydellisesti ja samanaikaisesti on hyvin harvinaista, jopa epätodennäköistä. On kuitenkin paljon perheestä itsestään kiinni, miten vaikeuksiin suhtaudutaan ja miten niistä päästään yli. Jos perheessä

yksikin ihminen juuttuu johonkin hyvinvointia heikentävään tekijään eikä pääse siitä yli, usein koko perheen hyvinvointi alkaa kärsiä. Perheessä toisista huolehtiminen ja yhdessä tekeminen auttavat omalta osaltaan perhettä vaikeiden aikojen yli. Pelkät sosiaalipalvelut eivät siis takaa perheen hyvinvoinnin toteutumista, sillä perhe on pitkälti itse vastuussa onnellisuudestaan.

3 PERHETYÖ

3.1 Mitä on perhetyö?

Yksinkertaisuudessaan perhetyö on kaikkea perheiden kanssa tehtävää työtä. Perhetyö voi olla sekä virallista väliintuloa tukemisen ja perheen elämään puuttumisen muodossa tai yhtälailla epävirallista tukea muun sosiaalisen tuen lomassa. Virallisesti perhetyö on kuitenkin ammatillista työtä, jota perhetyöntekijä tekee perheen tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa. Se voi olla lastensuojelullista, perheterapeuttista tai ennaltaehkäisevää perhetyötä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 12.)

Perhetyötä on lähes yhtä monenlaista kuin on perhetyöntekijöitäkin. Jokaisessa kunnassa, työyhteisössä ja –yksikössä, projektissa sekä tiimissä perhetyö määritellään eri tavoin. Perhetyön määritelmä pohjautuu siihen työhön, perustehtävään ja kontekstiin, jossa kukin perhetyöntekijä työtään tekee. Perhetyötä tekevät hyvin monet eri tahot, kuten seurakunta, neuvola tai laitos ja eri tahoilla on myös erilaisia pyrkimyksiä tehtävälle perhetyölle, esimerkiksi ehkäisevä, tehostettu tai kuntouttava. Myös tapoja tehdä perhetyötä on erilaisia, esimerkkeinä vaikkapa toiminnallinen tai intensiivinen perhetyö. (Heino 2008, 44.)

Yhteistä kaikelle perhetyölle on kuitenkin se, että se on aina tavoitteellista (Heino 2008, 44). Perhetyö on myös kontekstisidonnaista, mikä tarkoittaa sitä, että se muotoutuu perheen tilanteen mukaan ja sitä silmällä pitäen. Perhetyön tarkoituksena on aina tukea perhettä muutoksessa. Lähtökohtana on perheen tarpeet ja niiden mukaan toimitaan joustavasti. (Järvinen ym. 2012, 12.)

Lastensuojelulaissa perhetyö on määritelty avohuollon tukitoimeksi. Perhetyön on toivottu lastensuojelun näkökulmasta vähentävän huostaanottojen määrää, mutta monesti sen sijaan perhetyö on tuonut näkyväksi perheiden vaikeat tilanteet eikä välttämättä huostaanotolta ole voitu välttyä. Joka tapauksessa perhetyö on kuitenkin ensisijaisen tärkeää lastensuojelun kannalta, sillä sen avulla pystytään yhä enemmän puuttumaan sekä turvaamaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. Perhetyö ei ole kuitenkaan vain lastensuojelua. Paljon tehdään myös ennaltaehkäisevää perhetyötä, jota tehdään siinä vaiheessa, kun perheen tilanne ei ole vielä niin huono, että tarvitaan lastensuojelun tukitoimia. Perhetyön keskeisiä ajatuksia onkin juuri ennaltaehkäisy ja varhainen tuki. (Järvinen ym. 2012, 12-13.)

Perhetyön määrittely on sinällään haastavaa, koska perheen käsite ja perheiden elämäntilanteet ovat niin moninaiset. Perhetyö on myös melko nuori käsite ja sen on vielä osin muodoiltaan ja toimintatavoiltaan jäsentymätöntä. Perhetyöhön kohdistuu paljon toiveita ja tarpeita, joita on nykyisillä resursseilla vaikea täyttää. Näillä asioilla on suuri vaikutus siihen, miten perhetyö tulee jatkossa kehittymään ja sitä on hyvin vaikea ennustaa. (Järvinen ym. 2012, 13.)

3.2 Perhetyön lähtökohtia

Perhetyön lähtökohtana on perheen tilanne ja tarpeet. Siksi perhetyön keskiössä ovatkin kolme sosiaalialan perusperiaatetta: asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. (Järvinen ym. 2012, 17.)

Asiakaslähtöisyys tarkoittaa sitä, että asiakkaan tarpeita ja toiveita kuunnellaan sosiaali- ja terveystoimessa. Asiakkaalle tulee kertoa hänen oikeuksistaan ja toisaalta hänen oikeuksiaan pitää pyrkiä lisäämään. Asiakaslähtöisyyden tulee välittyä asiakkaan kuuntelemisena ja kunnioittamisena. Jokaisen ihmisen oma tarina ja kokemus ovat ainutlaatuisia ja sitä tulee sosiaalialan työntekijän kunnioittaa. Perhetyön prosessissa työntekijän tulee tukea perheen valinta- ja päätösvaltaa ja siten edistää perheenjäsenten kyvykkyyttä parantaa oma elämäänsä ja kokea vahvistumista. Tätä kutsutaan asiakkaan valtaistumiseksi. Asiakaslähtöisyydessä keskeistä on avoimuus, rehellisyys ja luottamuksellisuus, joihin asiakkaan tulee voida luottaa työntekijän toi-

minnassa. Asiakaslähtöisyydessä korostuu myös kokonaisvaltaisuus ja valinnanmahdollisuus. (Järvinen ym. 2012, 18-19.)

Perhelähtöisyyden ajatus on, että perhe itse määrittelee, keitä perheeseen kuuluu ja millainen se on. Perhe määrittelee myös sen, keitä perhetyön työskentelyssä on mukana. Perhelähtöisessä työskentelyssä painottuu perhe oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijana, perheenjäsenten väliset suhteet, perhe kokonaisuutena, perheenjäsenet yksilöinä, perheen ainutlaatuisuus ja erilaisuus. Asiakasperheen ja sen jäsenten arvot, elämäkokemukset, asioille antamat merkitykset ja perheen käytössä olevat voimavarat muodostavat pohjan perhetyölle. Tämän vuoksi perhetyöntekijän pitää tutustua kunkin perheen arkeen ja sen jäsenten ajattelu- ja toimintatapoihin. Perhetyössä voidaan keskittyä erityisesti vain osaan perheenjäsenistä, mutta työskentelyssä tulee kuitenkin ottaa huomioon kaikki perheenjäsenet. (Järvinen ym. 2012, 23-24.)

Lapsilähtöisyys sen sijaan lähtee siitä perusajatuksesta, että lapsella on oikeus turvalliseseen kasvuympäristöön, jossa ei ole uhkia jotka vaarantavat hänen psyykkistä tai fyysistä kehitystään. Lapsilähtöisessä perhetyössä korostuu lapsen näkökulman huomioon ottaminen ja lapsen kanssa työskentely. Lapsilähtöisessä työskentelyssä lapsi otetaan huomioon moniulotteisesti. Perhetyössä toimitaan paitsi lapsimyönteisesti, lasta myös kuunnellaan häntä koskevissa tärkeissä asioissa. Lapsilähtöisessä työskentelyssä työntekijän tulee pohtia, millaisia vaikutuksia kullakin tilanteella ja päätöksellä on lapsen kehitykselle, miten tilanne vaikuttaa lapsen mielikuviin ihmisistä, heidän välisistään suhteista ja toisaalta avun saamisesta. Lapsilähtöisesti työskentelevä sosiaalialan työntekijä pohtii myös sitä, miltä itsestä tuntuisi olla lapsen tilanteessa ja miltä päätökset voisivat itsestä tuntua. Työntekijän on myös tärkeää tuntea lapsen kehitys ja siihen liittyvät haasteet, jotta hän pystyy jo varhaisessa vaiheessa tunnistamaan ja puuttumaan mahdollisiin lapsen kehityksen puutteisiin tai siihen epäsuotuisasti vaikuttaviin tekijöihin. (Järvinen ym. 2012, 26.)

3.3 Miten perhetyötä tehdään?

Kuten on todettu jo aikaisemmin, perhetyötä tehdään lähes yhtä monella tavalla kuin on perhetyöntekijöitäkin. Perhetyössä käytettävät menetelmät määrittävät monen

asian kautta. Siihen vaikuttavat perheen tarpeet, tavoitteet ja elämäntilanne, työntekijän ammatillinen osaaminen, kiinnostus ja persoona sekä käytettävissä olevat resurssit. Perhetyöntekijän pitää myös pystyä mukautumaan eri tilanteisiin sekä liikkua eri asiantuntijuuksien ja roolien välillä. (Järvinen ym. 2012, 158.)

Perhetyön menetelmiä on hyvin monenlaisia ja työskentelytilanteet ovat aina ainutlaatuisia. Perhetyöntekijöillä on usein käytössään niin sanottu ammatillinen ”työkä-lupakki”, jopa aivan konkreettinen työmenetelmiä sisältävä ohjeisto. Työntekijän tulee myös olla tietoinen, mitä työmenetelmiä hän käyttää ja miksi. Yksittäiset menetelmät eivät takaa perhetyön onnistumista vaan keskeisempää perhetyössä on yhteis-työsuhteen laatu. Työkalut ovat hyödyttömiä ilman todellista kiinnostusta ja välittä-mistä perheen tilanteesta ja tärkein, mitä työntekijä voi perheelle itsestään antaa, on kiireetön aika ja läsnäolo. (Järvinen ym. 2012, 158.)

Yleisimpiä perhetyön menetelmiä on perhetyön suunnittelu ja dokumentointi, tavoit-teiden laatiminen ja palautekeskustelut, vanhemmuuden, parisuhteen ja perhetilan-teen arviointi, kotikäynnit ja arjen hallinnan keinot, keskustelut, neuvonta, ohjaus, toiminnalliset menetelmät, varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, videoavusteinen perheohjaus, parityöskentely, erilaiset verkostomenetelmät sekä ryhmätoiminta. Per-hetyön suunnittelu ja dokumentointi on keskeinen osa kaikkea perhetyötä ja se edel-lyttää työntekijältä erityistä osaamista ja huolellisuutta. Asiakasasiat kirjataan erityi-seen asiakastietojärjestelmään, jonka avulla dokumentoitua tietoa voidaan käyttää työn laadun, kehittämisen ja vaikuttavuuden arvioinnin välineenä. (Järvinen ym. 2012, 158-159.)

Perhetyötä ei voida tehdä ilman selkeitä tavoitteita, jotka asetetaan yhdessä perheen kanssa työskentelyn alkuvaiheessa. Tavoitteisiin pääsyn kannalta on myös merkittä-vää pohtia niiden toteutumista yhteisissä palautekeskusteluissa työskentelyn aikana ja sen päätyttyä. Tämä auttaa avaamaan perhetyön prosessia ja sen vaikuttavuutta sekä työntekijälle että asiakkaalle. (Järvinen ym. 2012, 164, 168.)

Perhetyössä vanhemmuuden, parisuhteen ja perhetilanteen arviointia tehdään koko työskentelyn ajan perheen tilanteesta riippuen. Aina esimerkiksi parisuhteen arviointi ei ole tarpeen, mutta sen sijaan vanhemmuutta pitää arvioida usein erilaisissa tilan-

teissa. Vanhemmuuden arvioinnin keskeisin kysymys on se, vaarantaako vanhemmuus nykyisellään jatkuessaan lapsen kasvua ja kehitystä. Vanhemmuuden, parisuhteen ja perhetilanteen arviointiin perhetyöntekijöillä on käytössään monenlaisia lomakkeita, joita käytetään helpottamaan ja jäsentämään perheen kanssa käytäviä keskusteluja aiheesta. (Järvinen ym. 2012, 171.) Sosiaalialalla perhetilanteiden arviointi voi olla hyvin haastavaa. Vaatii työntekijältä paljon huomata ja paikallistaa perheen kipupisteitä ja arvioida niiden merkitystä lapsen ja koko perheen hyvinvointiin. Perhearvioinnissa on monia eri lähestymistapoja, kuten diagnostinen, ennakoiva, laaja sosiaalinen arviointi ja byrokraattinen arviointi. Hyvin usein näitä arvioinnin lähestymistapoja käytetään myös sekaisin ja samanaikaisesti. Diagnostisessa arvioinnissa on usein kyse perheenjäsenten fyysisistä tai psyykkisistä oireista, jotka rasittavat perheen arkea. Ennakoivassa arvioinnissa pyritään ennalta huomaamaan lapsen kasvua ja kehitystä uhkaavia tekijöitä. Laajassa sosiaalisessa arvioinnissa tutkitaan perheen tukiverkkoja ja toisaalta sosiaalitoimen mahdollisuuksia auttaa ja tukea perhettä. Byrokraattinen arviointi tukeutuu pitkälti lakeihin ja määräyksiin, joiden pohjalta arviointia tehdään. (Holland 2004, 11-16.)

Kotikäynnit ovat keskeinen perhetyön työskentelyn muoto. Kotikäyntimuotoinen perhetyö on lähes poikkeuksetta parityöskentelynä toteutettavaa perhetyötä. Asiakkaan kotona tapahtuva perhetyö on koko perheen huomioon ottavaa ja auttamista tukevaa toimintaa. Kotikäynnillä perheenjäsenten väliset suhteet ja toiminta ovat luontevampia kuin esimerkiksi toimistoympäristössä. Kotiympäristössä perhetyöntekijän on helppo havainnoida erilaisia tilanteita ja osoittaa niissä vanhemmille, miten he voisivat toimia toisin. Keskustelut muodostavat perhetyön perustan. Perheen ja perhetyöntekijän välinen avoin, kunnioittava ja konkreettisiin arjen tilanteisiin keskittyvä keskustelu tukee perhetyön tarkoitusta ja tavoitteiden toteutumista. Keskusteluissa arvioidaan tilanteita, annetaan palautetta, perhetyöntekijä ohjaa ja neuvoo, annetaan tilaa kysymyksille, etsitään voimavaroja ja otetaan huoli puheeksi. (Järvinen ym. 2012, 164, 177-178, 181-182, 187.)

Perhetyössä käytetään myös monia toiminnallisia menetelmiä. Ne ovat erityisen hyödyllisiä silloin, kun syvälliset keskustelut perheen kanssa osoittautuvat haastaviksi, vaikka asiakassuhteessa ja yhteistyössä ei olisikaan mitään varsinaisia ongelmia. Toiminnallisia menetelmiä on hyvin monenlaisia ja ne voivat olla lyhyitä, pienimuo-

toisia, mutta siitä huolimatta tehokkaita sellaisten asiakkaan puolien löytämisessä, jotka eivät keskusteluissa nouse esille. Toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat monet luovat menetelmät, kuten esimerkiksi kuvataide, musiikki tai liike, ja niissä oleellista on se, että osallistuja luo itse, esimerkiksi maalaa, musisoi, liikkuu tai tanssii. Toiminnallisissa menetelmissä voidaan käyttää myös valmiita tuotoksia, kuten elokuvia, musiikkia tai valokuvia. Käytössä on myös monenlaisia menetelmäkortteja, kieli- ja vertauskuvia. Asiakkaan kanssa voidaan myös tehdä esimerkiksi haave- ja verkostokarttoja. Toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat leikit ja pelit, rentoutusharjoitukset, rooliharjoitukset ja roolien vaihto, liikunnalliset menetelmät, arkitoiminta, kuten ruuanlaitto ja siivous sekä erilaiset rituaalit. (Järvinen ym. 2012, 191-192.)

Perhetyössä, kuten monessa muussakin sosiaalialan työssä, merkittävää on myös verkostotyö. Sillä tarkoitetaan eri alojen asiantuntijoiden ja perheen yhdessä tekemää perhetyötä. Se on moniammatillista yhteistyötä, mutta toisaalta siihen sisältyy myös ajatus perheen ystävien ja sukulaisten sekä ammatillisten auttajien muodostamasta tukiverkosta. (Järvinen ym. 2012, 202.)

4 PERHEKUNTOUTUS JA OSASTOJAKSO

4.1 Perhekuntoutus uutena lastensuojelun tukitoimena

Perhekuntoutusta toteutetaan esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa tai päihdehuollon yksikössä. Perhekuntoutus ja sijoitus osastolle perustuu vapaaehtoisuuteen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016.) Tässä työssä perhekuntoutuksella ja osastojaksolla tarkoitetaan sellaista perhetyön muotoa, jossa koko perhe sijoitetaan yhdessä osastolle. Perhekuntoutukseksi voidaan kutsua myös muunlaisia perhetyön muotoja.

Laitoksessa tapahtuva perhekuntoutus on ympärivuorokautista tai päivämuotoista kuntoutusta. Perheille on tarjolla mahdollisuus muuttaa laitokseen perheasuntoon, jossa he saavat tehostettua tukea. Koska perhekuntoutus tapahtuu laitossympäristössä, se eroaa selkeästi perheen kotona tehtävästä perhetyöstä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

Perhekuntoutuksen keskeinen periaate on voimavara- ja ratkaisukeskeisyys, joka lähtee siitä, että perheen kaikkia jäseniä arvostetaan ja pyritään löytämään perheen vahvuuksia (Törrönen 2010, 9). Pelkästään sana kuntoutus pitää sisällään ajatuksen paremmasta tulevaisuudesta sekä voimavarojen ja ratkaisujen löytämisestä. Kuntoutus on yleinen termi kaikelle tavoitteelliselle toiminnalle, jolla pyritään parantamaan ihmisen toimintakykyä. Perhekuntoutus perustuukin aina yhdessä ennalta tehtyyn suunnitelmaan. Oikeus kuntoutukseen voi perustua moniin eri lakeihin kuten sosiaalihuoltolakiin ja perhekuntoutuksessa lastensuojelulakiin. (Pärnä 2010, 41.)

Käsitteenä kuntoutus on muokkautunut sen mukaan, kun yhteiskuntamme on muuttunut. Kuntoutus voidaan käsittää työ- ja toimintakykyisyyden palauttamisena, mutta yhä enemmän se ajatellaan laajempänä toimintana ihmisten sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja arkisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Kuntoutuksen lähtökohtana ei enää ole vajavuusajattelu vaan paremminkin voimavarojen ja osallisuuden vahvistaminen. Se on moniammatillinen kokonaisuus, jossa kuntoutuja nähdään paitsi yksilönä myös osana ympäristöään. Kuntoutus voidaankin ajatella yksilön ja ympäristön välisenä muutoksena, jossa yksilöä ei eroteta kokonaisuudesta vaan nähdään osana perhettä tai perheen elinympäristöä. Kuntoutuminen ei ole pelkästään yksilön elämäntilanteen, sairauden tai vamman tarkastelua vaan vuorovaikutteinen ja yhteisöllinen tapahtuma. Nykyään ajatellaan niin, että ihmisten osallistumista tuetaan, jotta he voivat kuntoutua sen sijaan, että ajatellaan että ihmisiä täytyy kuntouttaa, jotta he voivat olla täysivaltaisia yhteiskunnan jäseniä. (Pärnä 2010, 42-43.)

Kuntoutusajattelussa sosiaalinen näkökulma ja ihmisen toimijuuden tukeminen ovat nousseet vahvasti esiin. Yhä enemmän perheiden arjessa ja sen toimintaympäristöissä näkyvät kuntoutus, kuntouttaminen ja kuntoutuminen. Perhekuntoutuksessa korostuu perheiden ja asiantuntijoiden yhteistyö, sillä siinä hyödynnetään molempien asiantuntijuutta. Ihmisten välisiä suhteita ja yhteenkuuluvuuden tunnetta tuetaan arjessa tapahtuvan osallistumisen kautta. (Pärnä 2010, 43-44.)

Perhekuntoutuksessa korostuu monimuotoisuus ja kokonaisvaltainen kuntoutusajattelu. Se tarkoittaa sitä, että lapsen ja perheen arjen olosuhteita huomioidaan tarkkaan kuntoutuksen tavoitteiden määrittelyssä. Perhettä tuetaan kokonaisvaltaisesti, vaikka

huolena olisikin vain yhden perheenjäsenen tilanne ja tarpeet. Perhekuntoutuksessa onnistumisen mahdollistaa perheen osallisuuden vahvistaminen, mikä tarkoittaa sitä, että kaikille perheenjäsenille annetaan mahdollisuus osallistua ympärillä tapahtuvaan toimintaan ja jokainen saa itse päättää, miten siihen haluaa osallistua. Perhekuntoutuksessa perhettä tuetaan siten, että perheen omat arvot, periaatteet ja ihmiskäsitys ovat vahvasti mukana kuntoutusprosessissa. Erityisesti lapsen ja vanhemman välisen suhteen tärkeys ja lapsen näkökulman tuominen vanhemman näkökulman rinnalle ovat tärkeitä perhekuntoutuksen tarkasteltavia ja painotettavia asioita. Perhekuntoutus on lapsen edun huomioimista, koko perheen kuuntelemista, tietoa, ohjausta, oppimista, vanhemmuuden taitojen harjoittelua ja niiden vahvistamista, perheenjäsenten yhteisten tavoitteiden ja toimintatapojen löytämistä sekä asioiden hoitoa ja lapsen arjen olosuhteiden tarkastelua. (Pärnä 2010, 44-47.)

Perhekuntoutus on melko tuore lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Joissain kunnissa ja kaupungeissa sitä on saatettu tehdä jossain muodossa jo pidempään, mutta monin paikoin tämä tukimuoto on vasta tulossa tai löytämässä lopullista muotoaan. Perhekuntoutus ei ole ongelmaton tukitoimi. Siihen liittyy kysymyksiä ja epävarmuutta niin asiakkaiden kuin työntekijöidenkin puolella. Asiakkaat saattavat olla perhekuntoutuksen suhteen epäileväisiä, heistä saattaa tuntua ahdistavalta muuttaa pois kotoaan lyhytaikaisesti. Tulee myös mieleen, että laitoksessa asuva perhe ei ole niin autenttisessa tilanteessa kuin kotonaan, jolloin perheen ongelmat eivät välttämättä näyttäydy samanlaisina laitoksessa kuin kotioloissa. Jotkin ongelmat saattavat vieraamassa laitospäristössä jopa kärjistyä, toiset taas eivät välttämättä näyttäydy ollenkaan laitostakson aikana. Perhekuntoutuksessa, kuten lähes kaikilla sosiaalialan toimialueilla, työntekijöiden suurin huoli on resurssit. Riittääkö aika ja henkilökunta tukemaan perhettä parhaalla mahdollisella tavalla? Löydetäänkö kuntoutuksen aikana ne perheen perimmäiset ongelmat tai kipupisteet, joita eniten pitäisi työstää? Työntekijöiden kannalta ongelmallisuutta saattaa aiheuttaa myös tiedonkulku ja ristiriidat perhekuntoutuksen henkilöstön ja perhetyöntekijöiden välillä. Ristiriitaiset toimintatavat ja tiedot perheen tilanteesta ovat omiaan aiheuttamaan ongelmia perheen täysipainoiselle kuntoutumiselle.

4.2 Perhekuntoutuksen tavoitteet

Perhekuntoutuksessa, niin kuin perhetyössä yleensä, on keskeistä kohdata perhe kokonaisuutena sen lisäksi, että tarkastellaan lapsen asemaa perheessä. Jos perheessä yhdellä lapsella tai vastaavasti vaikka vanhemmilla on ongelmia, se heijastuu väärjäämättä koko perheen arkeen ja ilmapiiriin. Kun autetaan koko perhettä yhdessä, myös yksittäinen perheenjäsen saa apua. Perhekuntoutus on pitkälinen prosessi, koska perheiden toimintatavat muuttuvat hitaasti. Usein pelkkä kuntouttava jakso osastolla ei olekaan riittävä vaan perheen kanssa täytyy jatkaa kotiin tehtävää perhetyötä osastojakson päätyttyä. (Olsson 2010, 8-9.) Perhetyön jatkaminen perheessä on tärkeää, jotta voidaan taata mahdollisesti saavutetun muutoksen pysyvyys perheen arjessa. Esimerkiksi säännöllinen päivärytmi on tärkeä osa osaston arkea. Monissa perheissä, jotka tulevat kuntoutukseen, päivärytmi saattaa olla hyvinkin vaihteleva tai rikkonainen. Jos perheen päivittäistä toimintaa saadaan osastojakson aikana jäsennettyä, on tärkeää seurata sitä, pysyykö säännöllinen päivärytmi osana perheen arkea jatkossakin. Tähän osastojakson jälkeen tehtävä perhetyö on hyvä keino.

Perhekuntoutus tai vastaavasti perheen osastojakso on sellainen lastensuojelun avo- huollon tukitoimi, johon perhe ohjataan yleensä vain erittäin vaikeissa tilanteissa. Tällöin on kyseessä vakavat ongelmat perheen vuorovaikutuksessa ja toimintatavoissa. Lapsen huolenpito ja hänen tarpeisiinsa vastaaminen on tällöin perheessä erittäin puutteellista, muut avohuollon tukitoimet eivät riitä ja seuraavana, viimeisenä tukitoimena, on edessä lapsen huostaanotto. Hyvin usein perheen ongelmat johtuvat vanhemman tai vanhempien mielenterveyden ongelmista, päihteiden käytöstä tai jopa päihde- tai huumeriippuvuudesta. (Heino 2008, 43.)

Perhekuntoutuksen pääasiallinen tavoite on lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen, vanhempien tukeminen heidän kasvatustyössään sekä perheen omien voimavarojen löytäminen ja vahvistaminen. Perhekuntoutuksessa harjoitellaan arjen taitoja, tuetaan perheen vuorovaikutussuhteita ja pyritään vakiinnuttamaan perheeseen säännöllinen päivärytmi. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016.) Perhekuntoutuksen ja osastojaksojen tavoitteet kuitenkin vaihtelevat paljonkin eri kuntien, yksiköiden ja työntekijöiden välillä. Haasteena onkin monesti sosiaali- ja perhetyöntekijöiden näkemysten ja toimintatapojen yhtenäistäminen, mikä on perheen avuntarpeen ja osastojak-

sosta saatavan hyödyn kannalta hyvin merkittävää. Perhekuntoutusta ja osastojaksoja varjostaa myös se, ettei sitä tarvitseville perheille ole riittävästi paikkoja ja koko Suomen mittakaavassa ne jakautuvat hyvin epätasaisesti ympäri maata. (Heino 2008, 43.)

4.3 Perhekuntoutus Raumalla

Raumalla perhearviointiin ja kuntoutustyöhön perhe ohjautuu lastensuojelun sosiaalityöntekijän kautta. Kaiken työskentelyn tavoitteena on tukea lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Rauman kaupungilla on käytössä sekä neljä viikkoa kestävä arviointijakso että erillinen, kymmenen viikkoa kestävä kuntoutus- ja seurantajakso. Nämä jaksot voidaan toteuttaa joko perheen kotona tai perhetukikeskuksen osastolla. Arviointijaksolla perhe arvioi itse voimavarojaan, vahvuuksiaan ja vaikeuksiaan kahden perhetyöntekijän avustuksella. Perhe arvioi arkensa sujumista, perheen nykytilannetta ja muutostarpeita. Lähtökohtana työskentelyssä on perheen oma näkemys. (Rauman kaupungin www-sivut 2016.) p

Kuntoutus- ja seurantajaksolla vahvistetaan ja ylläpidetään perheen kanssa yhdessä havaittuja voimavaroja ja vahvuuksia. Perheen kanssa työskennetään myös lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeisiä vaikeuksia ja pyritään muutoksiin niissä. Muutoksen juurtumisen seuraaminen ja verkostotyö ovat jakson aikana keskeisiä toimia. Jatkon palvelutarpeet mietitään perheen kanssa sellaisiksi, että ne palvelevat lapsen parasta. Jatkossa palveluiden tarkoituksena on tukea ja vahvistaa jo tapahtunutta muutosta. Yhteenveto ja jatkosuunnitelma tehdään jaksojen jälkeen yhdessä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. (Rauman kaupungin www-sivut 2016.)

Kartoituksen aikana haastatteluista selvisi myös hieman perheiden ajatuksia osastojakson arjesta. He kertoivat, että osastolla sai paljon keskusteluapua ja ohjausta. Ohjaajat ovat osastolla myös sitä varten, että heiltä voi kysyä apua ja neuvoja erilaisissa tilanteissa. Perheet osallistuvat osaston arkeen esimerkiksi tekemällä ruokaa ja siivoamalla. Omien virallisten asioiden hoitoon kannustettiin ja niissä neuvottiin tarvittaessa. Lisäksi perheiden haastatteluista kävi ilmi, että osastolla tärkeää on päiväryt-

min noudattaminen. Vaikka perheet saavat liikkua vapaasti ja poistua osastolta halutessaan, ruokailuajoista ja muista kiinteistä arkirutiineista piti pitää kiinni.

5 PERHEIDEN HAASTATTELujen YHTEENVETO

5.1 Kartoituksen tavoitteet ja eettinen näkökulma

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa Rauman perhetukikeskuksella olleiden perheiden kokemuksia osastojaksosta. Perheitä haastatteleamalla pyrin selvittämään, onko perhetukikeskuksen osaston konsepti toimiva ja miten sitä voisi kehittää. Asiantuntijoina tässä toimivat palveluita käyttäneet perheet, joilla on autenttisin kuva siitä, miten osaston toiminta tukee perheiden arkea ja hyvinvointia.

Kartoituksen tavoitteena on tukea ja kehittää perhetukikeskuksen osastolla toimivien ohjaajien toimintaa. Tämän tavoitteen kannalta epäolennaiset tiedot, jotka haastatteluiden aikana tulivat esille, jätettiin kokonaan tämän kartoituksen ulkopuolelle. Haastateltavista puhutaan koko ajan asiakkaina. Missään kohtaan ei eritellä edes, oliko vastaaja nainen tai mies, jotta on mahdotonta tietää, kuka haastateltavista on sanonut mitään. Asiakkaiden antamia esimerkkejä osastolla sattuneista tapahtumista kuvataan vain sen verran kuin on tutkimuksen kannalta oleellista. Tilanteet kuvataan niin suppeasti, että niitä ei voi yhdistää tiettyihin asiakkaisiin. Tällä tavoin taataan haastateltujen perheiden yksityisyys ja pysytään myös aiheessa paremmin.

5.2 Aineiston keruu ja analysointi

Perheiden haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Suunnittelin kysymykset pääpiirteittäin ennalta (Liite 2), mutta jätin tilaa myös tarkentaville kysymyksille. Kysyinkin usein lisäkysymyksiä keskustelunomaisen tunnelman ylläpitämiseksi. Kaikki lisäkysymykset eivät olleet tämän tutkimuksen kannalta oleellisia ja osittain vastaukset jätin pois tästä työstä perheiden anonyymiyden säilyttämiseksi. Koska suunnittelin haastattelujen pääaiheet ja kysymykset etukäteen, haastattelut olivat vähintään

puolistrukturoituja. Aineisto on laadullinen, koska haastateltavat valittiin etukäteen eikä kyse ole siis satunnaisotoksesta niin kuin määrällisessä tutkimuksessa. Haastateltavat valikoituvat sen mukaan, koska he olivat olleet osastolla (vuoden 2016 aikana).

Aineiston keruun tavaksi valikoitui haastattelut, koska mielestäni niiden avulla sain luotettavimman ja perusteellisimman tiedon perheiden kokemuksista perhetukikeskuksen osastolla. Palautelomakkeet tai vastaavat eivät olisi antaneet riittävän selkeää ja avointa kuvaa perheiden kokemuksista ja lisäksi perhetukikeskuksella kerätään jatkuvasti palautetta perheiltä lomakkeiden muodossa. En siis koe, että lomakkeet olisivat tuoneet työelämänäkökulmaan juurikaan enempää kuin mitä perhetukikeskus perheiden palautteista saa jo nyt. Sen sijaan haastattelut avaavat kokemuksia eri tavalla, avoimemmin ja laajemmin. Tutkimukseni pääaiheena on juuri perheiden kokemukset ja näkemykset, joten näen että vain haastattelujen avulla sain todellista ja kuvaavinta tietoa tästä aiheesta.

Luvuissa 5.4-5.8 esitellään haastattelukysymysten pohjalta yhteenveto perheiden kokemuksista perhetukikeskuksen osastolla. Haastattelut toteutettiin puhtaasti keskusteluluontoisia, joten kartoituksessa ei ole numeraalista osuutta vaan aineiston analysointi ja johtopäätökset tuotetaan kokonaisuudessaan tekstimuodossa.

5.3 Haastattelujen toteutus

Haastatteluja tehtiin yhteensä seitsemän (7), joista osassa haastateltiin samalla kertaa kaksi asiakasta ja osassa taas paikalla oli vain yksi asiakas. Perheiden tilanteet ennen osastojaksoa olivat hyvin moninaisia. Taustat olivat usein hyvin tyypillisiä lastensuojelun perheille, muun muassa vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, uupumus ja yleensä kykenemättömyys huolehtia lapsista. Jotkin perheet tulevat osastolle suoraan synnytysosastolta ja silloin osastojakson tarkoituksena on avustaa vanhemmat alkuun vauvan hoidossa.

Haastattelut tehtiin marras-joulukuun 2016 aikana. Kaikilta haastateltavilta kysyttiin lupa haastatteluun kirjallisella lomakkeella (Liite 1). Suurin osa haastatteluista tehtiin

Rauman perhetukikeskuksen osastolla, mutta yksi perhe haastateltiin perheen kotona. Tällöin perhetyöntekijä oli paikalla, tosin eri huoneessa. Muutoin perheiden haastatteluissa ei ollut mukana ulkopuolisia. Haastattelut kestivät viidestä (5) minuutista noin kahteenkymmeneen (20) minuuttiin. Suurin osa haastatteluista äänitettiin puhelimella ja litteroitiin ääninauhalta. Yksi haastateltavista ei antanut lupaa äänittämislle, joten kyseisestä haastattelusta tehtiin tilanteessa muistiinpanot. Kaikki äänitteet, muistiinpanot ja litteroidut haastattelut poistettiin kartoituksen valmistuttua.

5.4 Perheiden päällimmäiset ajatukset osastojaksosta

Pääsääntöisesti perheet olivat kokeneet osastojakson positiivisena ja olivat tyytyväisiä siihen. Monet toivat päällimmäisenä ajatuksenaan esille sen, että henkilökunta oli mukavaa ja että heidän kanssaan tuli hyvin toimeen. Asiakkaat kuvasivat osastojaksoa mukavaksi ja päällimmäisenä oli jäänyt mieleen myös se, kuinka he saivat apua ja neuvoja henkilökunnalta. Osa asiakkaista koki, että aika osastolla meni nopeasti. Myös ruokaa keuhuttiin hyväksi ja eräs asiakas oli pitänyt mahdollisuudesta päästä saunomaan.

Haastattelija: ”Mitä teil on niinku jääny päällimmäisenä mieleen siit ajasta ku te olitte täällä ... ?”

Asiakas 1: ”No henkilökunta oli aika mukavii.”

...

Asiakas 2: ”Tultiin hyvin toimeen niitten kans, et ei oo oikeestas mitään pahaa sanottavaa et...”

Eriäviäkin mielipiteitä tuli kuitenkin ilmi. Asiakas kuvasi huonoja kokemuksia osastojaksosta sanoen levotonta, yksinäistä ja sekavaa. Levottomuudella viitattiin muihin osastolla olleisiin asiakkaisiin, jonka vuoksi vieraita kasvoja ja meteliä oli paljon. Asiakkaalla oli kokemuksia, että työntekijöillä ei ollut aikaa auttaa. Siihen, että asiakkaan päällimmäinen kokemus oli negatiivinen, vaikutti varmasti paljolti myös se, että hänellä oli huono kokemus heti ensimmäiseltä päivältä osastolla. Tarkoituksena oli ollut, että asiakas olisi antanut lapsensa osaston ohjaajien hoitoon, mutta asiakas

ei ollut kokenut tätä soveliaaksi, koska hän ei mielestään tuntenut ohjaajia vielä riittävän hyvin.

Jotkin asiakkaista olivat olleet aluksi epäileviä osastojakson suhteen, mutta osastojaksolla epäilykset olivat hälvenneet. Epäilyksiä olivat herättäneet aiemmat kokemukset sosiaalitoimesta ja pelkona oli, että osastolla niin sanotusti ”kytättäisiin” eli seurattaisiin asiakkaiden toimintaa jatkuvasti. Esiin tuli myös se, että asiakkailla saat-
taa olla osastosta aiempia käsityksiä, jos he ovat itse nuorena olleet osastolla. Tällöin osastolle palaamista pidettiin epämukavana kokemuksena, mutta lasten takia siihen kuitenkin suostuttiin. Asiakkaat kiittelivät henkilökunnan luotettavuutta ja sitä, että oli joku jolle puhua. Monet asiakkaista kokivat juuri keskusteluavun osastojakson eduksi ja parhaaksi puoleksi.

Haastattelija: No tota, mikä sul on jääny päällimmäisenä mieleen täällä oloajasta?

Asiakas 7: ... No varmaan ehkä se et oli ain niinko joku kenen kans pysty puhumaan ettei niinko normaaliolois ois sillee et voi ol niinko ain joku... Sit oli jo niinku, aikuiset oli ennestään tuttui ja siin sit ku pitkän aikaa olin ni totannoinni ain oli sit jos oli semmone olo ni pysty jonkun kans puhumaan ja...

5.5 Hyvät ja huonot kokemukset osastojaksosta

Kysyttäessä asiakkailta, mikä erityisesti oli hyvää osastolla, tuotiin jälleen esille henkilökunta ja heidän kanssaan käydyt keskustelut. Joillekin asiakkaista juuri se oli ollut osastolla parasta. Lisäksi keuhuttiin sitä, miten lapsista pidettiin huolta ja avustettiin asiakkaita juuri siinä, missä he apua tarvitsivat. Asiakkaat kehuivat, että henkilökunta tuli hyvin toimeen lasten kanssa ja lapset viihtyivät osastolla. Lasten viihtyvyyttä lisäsi esimerkiksi peuhula, jossa he saivat touhuta sekä pelihuone, johon pääsi joskus pelailemaan. Eräs asiakas piti hyvänä, että henkilökunnan kautta lapsilla oli useampia turvallisia aikuisia ympärillä.

Asiakkaiden mielestä myös oma rauha ja vapaus olivat hyviä asioita osastolla. Vapaudella viitattiin siihen, ettei osasto ole suljettu vaan sieltä saa lähteä esimerkiksi

kävelyllä lasten kanssa tai ystävän luo kahville halutessaan. Eräs asiakas kuvasi, ettei osastojakso ollutkaan niin ahdistava kuin mitä hän ennakkoon luuli.

Haastattelija: No, tota, mikä on ollut erityisen hyvää täällä?

Asiakas 5: No se et on päässy liikkumaan ja hoitamaan lapsii, niinku saanu lähtee ulos kävelee ja tällee näin ja ei oo niinku sitä kieltoo ettei pääsis mihinkä.

Eräs asiakas kuvasi positiivisena kokemuksena myös sen, miten keskustelujen avulla hän oli tullut läheisemmäksi lapsensa kanssa. Ennen osastolle tuloaan asiakkaalla oli ollut lapsensa kanssa huonot välit, mutta tilanne oli osastojakson aikana parantunut. Asiakas koki, että välien parantuminen oli osastojaksolla tehdyn työn ansiota, sillä hänelle ja hänen lapselleen oli järjestetty keskusteluapua, jonka seurauksena he olivat päässeet paremmin yhteisymmärrykseen. Asiakas kertoi, että nykyisin hänellä on todella hyvät välit kyseisen lapsen kanssa ja asiakas koki, että siitä kiitos kuuluu osaston ohjaajille.

Huonoja asioita kysyttäessä suurin osa asiakkaista ei osannut sanoa oikein mitään negatiivista osastojaksosta. He kokivat, että kaikki osastolla oli mennyt pääpiirteittäin hyvin ja he olivat tyytyväisiä.

Haastattelija: No olisiko jotain moitittavaa, olisiko jotain huonoa?

Asiakas 4: No, ei oikeestaan, et me saatiin liikkua millai tykättiin sillai et oli tehty ruokaa ja niistä pidettiin kii ja sit tultiin siksi takasin, et sai niinku olla vapaasti tulla vaunuilemas ja käydä niinku kaverilla kahvilla ja sit tulla takasin tänne et...

Eräs asiakas kuvasi huonoja puolia kysyttäessä, että osastolla oli fyysisesti kylmä ja hän ei kokenut saaneensa tarvitsemaansa tukea. Siinä missä monet muut asiakkaat kehuivat keskusteluapua, kyseinen asiakas koki, ettei henkilökunnalla ollut aikaa puhua eikä häntä omasta mielestään aina edes tervehditty. Asiakas koki, että vaikka henkilökunnalla olisikin ollut aikaa, he eivät hänen mukaansa tulleet tarkistamaan, tarvitsiko hän apua. Asiakkaan mukaan osastolla oli yksinäistä, koska henkilökunnalla ei ollut aikaa puhua eikä osastolle saanut tulla ulkopuolisia kavereita käymään. Asiakas ymmärsi säännöt, mutta koki silti tulleen väärin kohdelluksi. Asiakas oli myös kyllästynyt osastolla siihen, että hänen piti jatkuvasti kysellä ohjaajilta eri asi-

oista. Hänen mielestään yksinkertaisten asioiden hoitaminen, kuten vaikka roskien vieminen, oli osastolla tarpeettoman hankalaa. Asiakas myös katsoi, että osaston ohjaajien odotukset asiakasta ja hänen toimintaansa kohtaan olivat sekavia ja liiallisia. Myös niin sanottu kotilomille lähtö oli asiakkaan mukaan hankalaa ja sekavaa eikä siksi tuntunut niinkään lomille lähdöltä vaan sen sijaan melko työläältä.

Niiden asiakkaiden, joilla oli osastojaksosta pitkälti positiiviset kokemukset, oli vaikeaa kuvata osaston huonoja puolia. Eräs asiakas kuvasi, että kaikki meni osastolla olosuhteisiin nähden hyvin, viitaten vaikeaan elämäntilanteeseen, jollaisessa lähes kaikki osastolle tulevat asiakkaat ovat. Jotkin asiakkaat kertoivat, että joissain tilanteissa he olisivat itse toimineet toisin kuin osaston ohjaajat. Eräs asiakas esimerkiksi toi esille sen, että vaikka osastolla on tietyt säännöt, hän olisi välillä toiminut toisin oman lapsensa kanssa. Hän ei siis aina ihan täysin ymmärtänyt, miksi ohjaajat toimivat joissain tilanteissa tietyllä tavalla. Kysyttäessä, oliko näistä tilanteista keskusteltu jälkeinpäin, asiakas vastasi, ettei hän kokenut sitä tarpeelliseksi, koska osastolla on tietyt säännöt ja niitä pitää noudattaa ja kotona sitten taas toimitaan eri sääntöjen mukaan. Hän ei nähnyt tässä mitään isompaa ongelmaa, vaikka halusikin sen esille tuoda.

Asiakas 7: Nii ja mä ny viel palaan tohon ku kysyit et onks jotain huonoo en mä tiää onks se varsinaisest huonoo mut semmonen ny tuli tost mieleen et joskus niinko ehkä jotkut siis ei niinko koko ajan ehkä joskus on jotain tilanteit voinu ol sillai et on miettiny niinko no lähinnä nyt ehkä (viittaus lapseen) kans et tietyst ny ymmärrän talon säännöt ja näin mut et vähä joskus on ollu semmonen et olis itte ehkä toiminu vähän eri taval...

Haastattelija: Okei.

Asiakas 7: Mut ei se ny ollu mittään semmosii tilanteit et jatkuvast tai näin tai kauheen vakavii...

Eräs toinen asiakas kuvasi myös tilanteen, jossa osaston ohjaaja oli ollut avustamassa lapsen nukuttamisessa. Ohjaajan jo poistuttua asiakas oli huomannut lapsen olevan poissa tolaltaan ja oli selvinnyt, että se oli liittynyt johonkin, mitä ohjaaja oli lapselle sanonut. Asiakas kertoi, ettei uskonut asian olleen suuri tai vakava, mutta lapsi uuden tilanteen jännityksessä oli loukkaantunut jostakin, mitä ohjaaja oli sanonut. Kysyttä-

essä, käytiinkö tilannetta myöhemmin läpi kyseisen ohjaajan kanssa, asiakas sanoi kertoneensa tilanteesta ohjaajalle, mutta että ei sitä sen enempää oltu käyty läpi ohjaajan ja lapsen välillä. Asiakas ei myöskään kokenut, että tilanne olisi ollut niin erikoinen, että sitä olisi pitänyt käydä erityisemmin läpi käydä ja hän koki myös, että hän olisi kyllä voinut asian läpikäyntiä halutessaan vaatia. Myöhemmin osastojakson aikana samankaltaisia tilanteita ei tullut.

5.6 Onnistumiset ja epäonnistumiset osastolla

Kysyin asiakkailta siitä, olivatko he kokeneet onnistumisen kokemuksia osastolla ollessaan, esimerkiksi lastenhoitoon liittyen. Osa asiakkaista toi esille lähinnä sen, että kun osaston ohjaajat kehuivat heidän toimintaansa, he kokivat onnistuneensa. Asiakkaat pitivät hyvänä asiana sitä, että heille annettiin positiivista palautetta, joka vahvasti tunnetta siitä, että he osaavat hoitaa lastaan. Tältä osin ohjaajien tuki osastolla oli siis hyvin kohdennettua siihen nähden, että pyrkimyksenä on vanhemmuuden tukeminen.

Haastattelija: ... No tota oliko siel osastol olles semmosii niinku saitteks te semmosii onnistumisen hetkii et lapsen hoidos tai...

Asiakas 8: Juu. Joo, oli kaikki ihan niinku on niinku hyvin niinku lastenhoito meni hyvin ja niinku työntekijät ki kehus aika paljon nii.

Haastattelija: Okei, se on kivaa et saa kehuja...

Asiakas 8: Nii et se jotenki piristi tai niinku antoi semmosen onnistumisen tunteen ku työntekijät ki on samaa mieltä.

Onnistumisen kokemuksista kysyttäessä asiakkaat toivat esille myös sen, että koko osastojakso oli kokemuksena positiivinen. Jotkut asiakkaat toivat esille osaston ohjaajien luotettavuuden, joka osaltaan vahvasti positiivista kokemusta osastojaksosta. Asiakkailta saattoi olla ennestään huonoja kokemuksia sosiaalitoimesta ja aiemmin heillä oli ollut tunne, ettei asioista uskalla puhua ilman että ne menevät eteenpäin muiden tietoon. Sen sijaan osastolla ollessaan he saattoivat aluksi olla epävarmoja siitä, uskaltaako ohjaajille puhua, mutta hieman tutustuttuaan kokivat ohjaajat niin luotettavina, että heille uskalsi kertoa murheistaan ja kysyä neuvoja.

Haastattelija: ... No onks tota, ku te olitte täällä osastolla, ni tuliks täällä semmosii niinku, semmosii onnistumisen kokemuksii? Niinku lapsen hoidossa tai muussa, ruu-anlaitossa tai jossai niinku et jes et tää meni tosi hyvin ja ...

Asiakas 1: No tää kokemus oli kyl iha positiivinen. Ku ittellä on kans huonoi kokemuksii sosiaalitoimistoalalta. Näist työntekijöist, ettei pysty luottamaan niihi laisinkaa. Mut tääl se oli kyl positiivinen puoli.

Haastattelija: Joo. Millai toi, millai tääl sit näky se luottamus? Siis se oli sillee jotenki et, et niinku tiesitte et voitte luottaa niinku työntekijöihin vai?

Asiakas 1: Juu. Vähä niinku pelotti ens alkuun puhua, mut kyl se siit sit rohkee pikku hiljaa ku oppi tuntemaan, tutustumaan hiukan näihin ihmisiin.

Epäonnistumisista kysyttäessä useimmat asiakkaat eivät osanneet kuvata mitään varsinaisia epäonnistumisia. Eräs asiakas totesi, ettei sellaisia huonoja päiviä osastolla oikeastaan ollut. Toinen asiakas kertoi, että kun lapset ovat vauhdikkaita, niin se sai joskus pinnan kireälle. Esimerkkinä asiakas kertoi, että jos tuli uusi työntekijä, lapset testasivat rajoja ja se oli asiakkaalle epämiellyttävää, kun lapset huusivat eivätkä totelleet. Yksi asiakkaista ei osannut kuvata epäonnistumisia osastolla vaan tästä kysyttäessä toi esiin asioita, jotka hänen mielestään olivat osastolla huonosti. Näitä asioita on kuvattu otsikon 5.2 alla.

5.7 Asiakkaiden ajatuksia ohjaajien toiminnasta perhetukikeskuksen osastolla

Useimmat asiakkaat kokivat saaneensa osaston ohjaajilta riittävän tuen ja sellaisia neuvoja ja ohjeita, jotka ovat auttaneet heitä lasten hoidossa ja arjen pyörittämisessä. Asiakkaiden mielestä ohjaajat olivat hyvin saatavilla ja heiltä pystyi kysymään apua aina tarvittaessa. Ohjaajien toiminnasta sanottiin myös, että lasten kanssa toimiminen oli asiantuntevaa ja luontevaa. Myös aiemmin kuvattu ohjaajien antama positiivinen palaute asiakkaille nähtiin erityisen hyvänä asiana ohjaajien toiminnassa. Toisaalta jos jotain negatiivista palautetta oli antaa, ohjaajat kertoivat myös siitä. Eräs asiakas oli sitä mieltä, että nekin asiat kuitenkin osattiin esittää hyvin ilman syyttävää sävyä.

Monet asiakkaat korostivat tässäkin kohtaa ohjaajien toiminnassa juuri keskusteluavun merkitystä. Asiakkaille erityisen tärkeää oli se, että he saivat puhua mieltä askarruttavista asioista aina kun heistä tuntui siltä ja ohjaajat olivat aina valmiita kuuntelemaan ja keskustelemaan asioista.

Haastattelija: No onks, mikä mikä siin ohjaajien toiminnas oli niinku erityisen hyvää? Onks sul jottai niinku terveisii sanoo et nyt meni tosi hyvin ?

Asiakas 7: No ainaki just se et et kannustaa niinku vanhempaa ja mua sillai et tuli hyvää palautetta ja ja kyselivät ja niinku olivat valmiit just ain keskustelemaan ja totannoinni ne oli varmaan ne tärkeimmät et ...

Myös kehitettäviä asioita ohjaajien toiminnassa tuotiin esille. Eräs asiakas koki, että hänen kohdallaan sovituista asioista ei pidetty kiinni. Jos esimerkiksi oli sovittu, että ohjaaja tulee tiettyyn aikaan häntä auttamaan, ohjaaja ei ollutkaan tullut sovitusti, mikä oli tietysti tuntunut asiakkaasta ikävältä. Asiakas koki, ettei häneltä kysytty miten päivä on mennyt ja välillä asiakkaan mielestä ohjaajat olisivat voineet auttaa häntä ihan pyytämättäkin. Asiakaan mielestä häntä olisi voinut ennemmin tukea liikaa kuin liian vähän, sillä hän koki nimenomaan saaneensa liian vähän tukea. Joskus ohjaajat olivat perustelleet asiakkaalle kiirettä sillä, että osastolla on paljon muitakin asiakkaita. Kyseinen asiakas kuitenkin koki, ettei se ole hänen murheensa huolehtia siitä, että osastolla on muitakin vaan että häntä olisi pitänyt tukea siten kuin hän tarvitsi.

5.8 Perhetyön jatkuminen perheissä osastojakson jälkeen

Useimmissa haastatelluista perheistä jatkui perhetyö edelleen. Asiakkailla oli kuitenkin monia mielipiteitä siitä, onko se heidän kohdallaan vielä hyvää ja tarpeellista. Osa asiakkaista piti perhetyön jatkumista hyvänä asiana. Jotkut asiakkaat kokivat tulleen niin läheisiksi osaston ohjaajien kanssa, että he pitivät siitä että ohjaajat tulevat käymään ja heidän kanssaan voi vaihtaa kuulumisia. Jotkut asiakkaista kertoivat myös käyvänsä itse osastolla silloin tällöin ohjaajia tapaamassa tai muuten vain kahvittelemassa. Vaikka osa asiakkaista kokikin, että ilman perhetyön jatkumista heillä pärjättäisiin, he pitivät silti sen jatkumista positiivisena asiana.

Haastattelija: ... Sanoitte et tota teil on käyty vielä kotona täältä?

Asiakas 1: Juu.

Haastattelija: Onks seki teidän mielest ollu edelleen niinku hyvää ja tarpeellista? Vai koetteks te jo pärjäävänne ilman.

Asiakas 2: Kyl me varmaa pärjättäiski mut en mä sitä pahakskaa pistä, ku käyvät siin pyörähtämäs.

Jotkut asiakkaat kokivat perhetyön jatkumisen hyvänä asiana, koska he tarvitsivat arjen toimiin ajoittain tukea. Asiakkaat tarvitsevat osastojakson jälkeen esimerkiksi kuljetusapua, apua kauppareissuilla tai virallisten asioiden hoidossa. Eräs asiakas piti hyvänä asiana, että osaston ohjaajat pystyivät joustamaan asioissa niin, että he pystyivät auttamaan ja tukemaan hyvin monenlaisissa tilanteissa vielä osastojakson jälkeenkin. Jotkin asiakkaat kertoivat myös, että ottaisivat enemmänkin tukea vastaan osastojakson jälkeen, mikäli sitä tarjottaisiin. Siitä huolimatta tuki nähtiin riittävänä myös osastojakson jälkeen. Myös keskusteluavun jatkuminen nähtiin positiivisena asiana. Useimmille asiakkaille oli hyvä tieto, kun heille sanottiin, että ohjaajiin voi osastojakson jälkeenkin olla yhteydessä vaikka puhelimitse vaikeissa tilanteissa. Myös osastojakson jälkeen ohjaajat ovat siis hyvin tavoitettavissa, jos on tarve kysyä neuvoja tai jutella. Asiakkaat useimmiten myös ymmärsivät hyvin, miksi perhetyö osastojakson jälkeen jatkuu ja pitivät hyvänä asiana, että työntekijät käyvät katso-massa, että edelleen lasten kanssa sujuu hyvin. Joissain tapauksissa osastojakso ei välttämättä ollut auttanut ja huostaanottoja oli jouduttu kuitenkin tekemään. Tällöin-kin asiakkaat kokivat tuen olleen riittävää ja pitivät hyvänä sitä, että ohjaajilta sai tukea edelleen tarvittaessa ja heidän kauttaan saatettiin ohjautua esimerkiksi kriisi-keskuksen palveluihin.

Eräs asiakas kertoi, että on hyvä asia, että osastojakson jälkeen tarjotaan edelleen tukea. Hän itse kuitenkin koki, ettei omalla kohdallaan haluaisi perhetyön enää jat-kuvan. Asiakas kertoi, että ammattilaiset ovat kyllä mukavia, mutta että hän ei jak-saisi tutustua uusiin ihmisiin ja avata elämäntilanteitaan heille. Asiakkaalla oli vahva kokemus, ettei hän enää haluaisi sosiaalista tukea, eri tukea tarjoavia tahoja on liikaa ja että hän on itse menettänyt hallinnan tilanteessaan. Asiakas myös koki, että eri tahojen välillä pitäisi olla enemmän yhtenäisyyttä, jotta ristiriidoilta välttyttäisiin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA AJATUKSIA TOIMINNAN KEHITTÄMISEKSI

6.1 Johtopäätöksiä kartoituksesta saaduista tuloksista

Oli hienoa huomata, että pääsääntöisesti perheet olivat kokeneet osastojakson kokonaisuudessaan positiivisena. Erityisesti kehuja sai henkilökunta, jota keuhuttiin ystävälliseksi ja asiantuntevaksi. Voidaankin siis todeta, että perhetukikeskuksessa henkilökunta tekee tärkeää työtä ilmeisen hyvällä ammattitaidolla. Useasti haastattelun aikana esille nousi keskusteluavun merkitys. Asiakkaat kokivat, että henkilökunnalle saattoi puhua vaikeista asioista ja sen katsottiin auttaneen heitä erilaisissa tilanteissa. Asiakkaat kiittelivät myös sitä, että heille annettiin palautetta, niin positiivista kuin negatiivistakin, mikä auttoi heitä näkemään oman toimintansa hyviä ja huonoja puolia. Myös se, että jotkin asiakkaat olivat olleet epäileväisiä ennen osastojaksoa ja että osastolla epäilykset olivat hävinneet, on omiaan kertomaan kodinomaisesta ja hyväksyvästä ilmapiiristä osastolla.

Ei kuitenkaan hyvää jollei jotain huonoakin. Osastojaksosta oli myös huonompia kokemuksia, jolloin esille nousi se, ettei ohjaajilla ollut riittävästi aikaa ja resursseja. Kartoituksessa nousi esille myös mielipide, jonka mukaan ohjaajat eivät olleet riittävän hyvin saatavilla ja heidän tukensa ei ollut oikein kohdennettua. Riittävä tuki jäi saamatta ja ohjaajat perustelivat sitä kiireellä, sillä että osastolla on paljon muitakin, jotka tarvitsevat apua ja tukea. Asiakkaan sanoin, tämän ei kuitenkaan pitäisi olla asiakkaan murhe. Asiakkaalle pitäisi aina jäädä kokemus siitä, että hänen murheensa ja asiansa ovat ihan yhtä tärkeitä kuin muidenkin eikä siksi kiirettä tulisi perustella asiakkaalle muilla asiakkailla. Myös sovituista asioista kiinni pitäminen oli joskus epäonnistunut, mikä aiheuttaa luonnollisesti asiakkaassa negatiivisia tunteita. Esille nousi asiakkaan mielipide siitä, että osastolla piti paljon perustella tekemisiään sekä kysellä ohjaajilta lupia ja apua, koska ei sitä muutoin saanut. Tästä herää ajatus, onko asiakas mahdollisesti kokenut, että häntä kohdeltiin osastolla epäoikeudenmukaisesti toisiin asiakkaisiin nähden. Osastolla ohjaajien tehtävä on huolehtia siitä, että kaikkia asiakkaita kohdellaan oikeudenmukaisesti ja tasavertaisesti, jotta tällaisia kokemuksia osastojaksosta ei tulisi.

Onnistumisista ja epäonnistumisista kysyttäessä asiakkaat eivät osanneet kuvata varsinaisia onnistumisen tai epäonnistumisen kokemuksia osastolla. Sen sijaan he kuvasivat jälleen osaston hyviä tai huonoja puolia, nostaen esille kuitenkin myös uusia näkökulmia kuten osaston ohjaajien luotettavuuden. Onnistumisia ja epäonnistumisia kysyttäessä oli tarkoituksena selvittää tilanteita, joissa asiakkaat olisivat kokeneet saaneensa erityisen hyvän tuen tai vastaavasti liian vähän tukea osaston ohjaajilta. Näistä kysymyksistä ei kuitenkaan saatu kovinkaan paljon tämänkaltaista tietoa.

Perhetyön jatkuminen perheessä osastojakson jälkeen on usein tarpeellista. Sillä pyritään takaamaan se, että osastojaksolla tulleet muutokset jatkuisivat perheessä myös kotioloissa. Kartoituksessa selvisi, että perhetyön jatkuminen oli asiakkaiden mielestä hyvä asia, mikäli he olivat kokeneet myös osastojakson positiivisena. Ne asiakkaat, jotka olivat tulleet läheisiksi osaston ohjaajien kanssa, pitivät siitä, että yhteys osastolle säilyy. Sellaiset asiakkaat, joilla oli osastojaksosta negatiiviset kokemukset, eivät toivoneet perhetyön enää jatkuvan. Kokemus perhetyön tarpeellisuudesta ja hyödyistä osastojakson jälkeen oli siis suoraan verrannollinen siihen, oliko osastojakso kokonaisuudessaan ollut positiivinen vai negatiivinen kokemus. Niiden perheiden kohdalla, joissa oli osastojaksosta huolimatta päädytty lasten huostaanottoon, asiakkaat kokivat perhetyön päättymisen oikeana ratkaisuna, kun lapset on otettu huostaan.

Aiemmin perhekuntoutuksen tavoitteiksi on kuvattu lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen, vanhempien tukeminen heidän kasvatustyössään, perheen omien voimavarojen löytäminen ja vahvistaminen, arjen taitojen vahvistaminen, perheen vuorovaikutussuhteiden tukeminen ja säännöllisen päivärytmin vakiinnuttaminen perheen arkeen. Kartoituksesta saatujen vastausten perusteella näihin tavoitteisiin on päästy useimpien perheiden kohdalla. Lasten kasvuolot on osastojakson aikana turvattu ja myös perhetyön jatkuminen useimmissa perheissä on tukenut tämän tavoitteen jatkuvuutta perheessä. Vanhempia on tuettu kasvatustyössä antamalla ohjeita ja neuvoja sekä palautetta antamalla ja siten on etsitty myös perheen voimavaroja. Lisäksi perheiden vuorovaikutussuhteita on tuettu, mikä käy ilmi esimerkiksi, joka on kuvattu tämän työn sivulla 25, jossa asiakas koki tulleen läheisemmäksi lapsensa kanssa osastolla saadun tuen myötä. Kartoituksen aikana asiakkaat toivat esille useasti säännöllisen päivärytmin, jota osastolla noudatettiin. Osaston päivärytmi auttaa vakiin-

nuttamaan samanlaisen mallin myös perheiden arkeen. Näiden johtopäätösten valossa voidaan siis todeta, että osastolla päästään perhekuntoutuksen tavoitteisiin useimpien perheiden kohdalla hyvin.

6.2 Ehdotuksia osaston toiminnan kehittämiseksi kartoituksen pohjalta

Sosiaalialalla yksikin tyytymätön asiakas on liikaa. Jos asiakkaalle jää sosiaalipalveluista sellainen kokemus, että hän ei haluaisi enää apua tai tukea, on tilannetta usein vaikea korjata ja asiakkaan ongelmat saattavat vaikeutua entisestään. Siksi kartoituksesta saadut asiakkaan huonot kokemukset sosiaalitoimen palveluista ovat mielestäni hälyttäviä. Asiakas kuvasi menettäneensä hallinnan omassa tilanteessaan. Tällöin voidaan katsoa, että sosiaalitoimessa ollaan epäonnistuttu asiakkaan omien voimavarojen löytämisessä ja tukemisessa. Sosiaalitoimessa usein yleistä huolta aiheuttaa se, että kokevatko asiakkaat palvelut sekavina ja antavatko eri tahot liian eriäviä ohjeita. Kartoituksessa yhden asiakkaan kokemus tähän oli, että sosiaalitoimen eri tahot ovat ristiriidassa keskenään, mikä on sekin melko hälyttävää. Jatkuva toiminnan yhtenäisyyden kehittäminen onkin mielestäni tarpeen kaikissa sosiaalipalveluissa, myös perhetukikeskuksessa.

On selvää, että osastolla kiire voi usein olla ohjaajien toimintaa heikentävä tekijä. Kiireen näyttämistä asiakkaille pitäisi kuitenkin pyrkiä viimeiseen asti välttämään. Kartoituksessa suurin osa asiakkaista koki, että osaston ohjaajilla oli riittävästi aikaa auttaa ja keskustella, mutta myös mielipide kiireen näkymisestä asiakkaan kohtelussa nousi esille. Asiakkaan kokemus siitä, että kiirettä perusteltiin muilla asiakkailla, on ikävä tilanne. Asiakas saattaa tällaisessa tilanteessa kokea helposti omat ongelmansa ja asiansa merkityksettömiksi toisten asiakkaiden ongelmien rinnalla. Tasa-arvoisen kohtelun tulisi aina toteutua osaston arjessa. Kaikille asiakkaille tulisi tarjota tukea juuri niissä asioissa, joihin he sitä tarvitsevat ja jokaiselle asiakkaalle tulisi jäädä kokemus siitä, että minun ongelmani ja asiani ovat yhtä merkityksellisiä kuin muidenkin. Kartoituksessa saatujen tietojen perusteella tämä toteutui useimmissa tapauksissa, mutta jälleen yksikin eriävä mielipide on liikaa. Henkilökunnan palaverissa voisi keskustella siitä, millaisista asioista asiakkaille on hyvä puhua ja mistä ei. Voiko asiakkaalle perustella kiirettä muilla asiakkailla vai voisiko asian ilmaista toisin?

Voiko asiakkaalle sanoa esimerkiksi, että tulen juttelemaan ihan kohta, voitko odottaa hetken?

Kartoituksessa asiakkaat toivat esille joitain ristiriitatilanteita ja väärinymmärryksiä. Kysyttäessä, käytiinkö kyseisiä tilanteita myöhemmin läpi millään tavalla, vastaus oli yleensä ei. Useimmiten asiakkaat eivät kokeneet sille tarvettakaan. Merkittävää on kuitenkin se, että asiakkaat toivat nämä tilanteet esille ja sen pohjalta olisi minusta hyvä miettiä, olisiko tilanteita kuitenkin ollut hyvä käydä yhdessä keskustelemalla läpi. Asiakkailta pitäisi vähintäänkin olla aina tieto siitä, että jos jotain ristiriitoja tai väärinymmärryksiä tulee, niistä voi ja pitääkin puhua. Ohjaajien toiminnalle on merkittävää suora, kyseisessä tilanteessa tai pian sen jälkeen saatu palaute. Jotta jokainen ammattilainen voi kehittää toimintaansa, hänen on saatava siitä palautetta. Pelkästään jo tämän ja tietysti asiakkaiden osastojaksosta saaman kokemuksen vuoksi asiakkaita pitäisi kehottaa tuomaan esiin asioita, epäkohtia ja sellaisia tilanteita, joissa ohjaaja on mahdollisesti toiminut epäkunnioittavasti asiakasta kohtaan. Asiakkaan tulisi myös aina tietää, että hänellä on oikeus omiin mielipiteisiinsä ja näkökulmiinsa, joista keskustelemalla ohjaajien kanssa voidaan päästä yhteisymmärrykseen sellaisesta toimintatavasta, joka miellyttää kaikkia.

Kartoituksen aikana saatiin pääasiassa positiivista palautetta ohjaajien toiminnasta osastolla. On kuitenkin myös tärkeää, että esille nousi sellaisia asioita, joita voidaan osastolla kehittää. Sosiaalialalla jatkuva toiminnan kehittäminen takaa ammattitaitoisien ja tarkoituksenmukaisen palvelun ja ohjaustyön myös tulevaisuudessa. Kartoitus osoitti, että Rauman perhetukikeskuksella tehdään arvokasta työtä perheiden hyväksi ammattitaidolla, asiakas huomioon ottaen ja asiakkaiden tarpeisiin vastaten.

6.3 Kartoituksen tarkoituksenmukaisuus ja jatkotutkimukset?

Kartoitus vastasi melko hyvin siihen tarpeeseen, jonka Rauman perhetukikeskuksen työntekijät toivat ilmi. Haastatteluilla saatiin syvällisiä vastauksia siihen, mikä osastolla on hyvää ja missä asioissa olisi vastaavasti parannettavaa. Kartoituksen tiedonkeruutavaksi valikoituneet haastattelut olivat onnistuneita ja ne toivat mielestäni lisää tietoa perhetukikeskuksen henkilökunnalle. Vaikka perhetukikeskuksella kerätään

säännöllisesti kirjallista palautetta asiakkailta, tämä kartoitus varmasti syvensi jo saatuja palautteita ja toi toivottavasti niille myös lisäarvoa. Epäilen, että asiakkaat eivät kirjallisessa palautteessa jaksaa tai viitsi kertoa yhtä tarkasti ja syvällisesti osastolla kokemastaan kuin haastatteluissa. Tämän vuoksi haastatteluista saadut palautteet ovat hyvin arvokasta tietoa perhetukikeskuksen henkilökunnalle.

Tässä kartoituksessa saatuja asiakkaiden palautteita voi soveltaa myös muissa yksiköissä, joissa tehdään intensiivistä perhetyötä eli perhekuntoutusta. Eri yksiköt voivat omalla kohdallaan arvioida, toteutuuko tässä kartoituksessa esille nousseet asiakkaille tärkeät asiat omassa yksikössä. Onko asiakkailla riittävästi mahdollisuuksia keskustella asioistaan henkilökunnan kanssa? Tarjotaanko heille tukea juuri siihen, mihin he tarvitsevatkin? Kohdataanko asiakas kunnioittavasti ja hänen tarpeensa huomioon ottaen? Annetaanko asiakkaille rehellistä palautetta heidän toiminnastaan? Näkyykö henkilökunnan toiminnassa luotettavuus, voivatko asiakkaat kertoa murheistaan ilman pelkoa, että ne menevät heti eteenpäin muille tahoille? Kokevatko asiakkaat henkilökunnan kiireen aiheuttavan sen, että heidän asioillaan ja murheiltaan ei ole merkitystä? Pitävätkö asiakkaat perhetyön jatkumista positiivisena asiana vai onko heillä sellainen tunne, että eri sosiaalitoimen tahoja on liikaa?

Tämänkaltaisen kartoituksen tekeminen useammissa perhekuntoutusta tarjoavissa yksiköissä toisi lisää tietoa siitä, miten asiakkaat kokevat kuntoutuksen ja saavatko he osastoilla sen tuen, jonka he tarvitsevat. Lisätutkimuksena voisi ajatella pidempijaksoista tutkimusta, jossa selvitettäisiin perheissä tapahtuneita muutoksia osastojakson jälkeen. Lisätutkimuksia tarvitaan sekä asiakkaiden kokemuksista, osastojakson hyödyistä ja haitoista että myös perhekuntoutuksen vaikuttavuudesta. Vastaako tämä melko uusi lastensuojelun avohuollon tukitoimi suomalaisten perheiden ahdinkoon?

LÄHTEET

Berg, M-A. 2012. Suomalainen perhe: Perheen modernisaatio murroksessa? Viitattu 7.2.2017. http://tilastokeskus.fi/ajk/tapahtumia/2012-01-25_tkpaiva_berg.pdf

Faurie, M. & Kallioma-Puha, L. 2010. Jääkaappi, osoite vai sukuside? Perheen määritelmät sosiaalilainsäädännössä. Teoksessa U. Hämäläinen & O. Kangas (toim.) Perhepiirissä. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy, 28-61.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Helsinki: Valopaino Oy.

Holland, S. 2004. Child and Family Assessment in Social Work Practice. London: Sage. Viitattu 20.2.2017.
<http://site.ebrary.com.lillukka.samk.fi/lib/SAMK/reader.action?docID=10218278>

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. 2. uud. p. Porvoo: Bookwell Oy.

Lastensuojelulaki. 2007. 13.4.2007/417 muutoksineen.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Merriam-Webster-sanakirja. Perhe. Viitattu 16.2.2017 <https://www.merriam-webster.com/dictionary/family>

Olsson, K. 2010. Perhekuntoutus lapsen ja vanhempien tukena. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Bookwell Oy, 7-10.

Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutus lasten ja perheiden palveluna. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Bookwell Oy, 41-50.

Rauman kaupungin www-sivut. 2016. Viitattu 26.9.2016.
<http://www.rauma.fi/perhetukikeskus>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 26.9.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

Törrönen, M. 2010. Lapsuuden elinolot ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Bookwell Oy, 15-39.

Virsta: Virtual statistics. 2016. Teemahaastattelu. Viitattu 13.10.2016.
<https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/>

Wilson, A. 2002. Society Now: Family. Routledge. Viitattu 20.2.2017.
<http://site.ebrary.com/lillukka.samk.fi/lib/SAMK/reader.action?docID=5003764>

Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Hakapaino.

Hyvä perhe,

Olen Kaisa Tuumi ja opiskelen sosiaalia Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Minulla on tällä hetkellä työn alla päättötyö eli opinnäytetyö, jonka teen Rauman perhetukikeskuksen hyväksi. Opinnäytetyöni aihe on Perhe Rauman perhetukikeskuksen osastolla. Tarkoitukseni on haastatella perhetukikeskuksen osastolla olleita perheitä selvittääkseni, millaisia kokemuksia heillä on perhetukikeskuksella viettämästään ajasta ja keskuksen ohjaajien työskentelystä.

Tarvitsisin apuanne tämän tutkimuksen tekemiseen. Kysynkin siis ystävällisesti nyt teiltä, haluaisitteko osallistua tutkimukseen haastateltavana perheenä? Haastattelut toteutetaan pääsääntöisesti perhetukikeskuksen tiloissa tai muussa kaupungin tilassa ja yhteydenotot haastateltaviin perheisiin tehdään perhetukikeskuksen henkilökunnan toimesta. Tutkimuksen toteutuksessa perheet pysyvät täysin nimettöminä ja se toteutetaan niin, etteivät perheet ole muutoinkaan tunnistettavissa työstä.

Olkaa hyvä ja laittakaa tähän alle nimenne ja allekirjoituksenne osoitukseksi siitä, että suostutte osallistumaan tähän tutkimukseen:

Perhe:

Kiitos avustanne jo etukäteen!

Haastattelukysymykset

Mitä teille on jäänyt päällimmäisenä mieleen ajastanne Rauman perhetukikeskuksen osastolla?

Voitteko kertoa jotain perheenne tilanteesta ennen osastojaksoa?

Mikä osastojaksossa oli hyvää?

Entä mikä siinä oli huonoa?

Millaisissa tilanteissa osastojaksolla koitte onnistumisen kokemuksia?

Entä tuliko osastojaksolla epäonnistumisen kokemuksia?

Koetteko saaneenne osaston ohjaajilta tarvitsemanne tuen osastojakson aikana?

Milloin olisitte kaivanneet enemmän tukea osaston ohjaajilta?

Miten ohjaajat olisivat voineet tukea teitä paremmin?

Mikä ohjaajien toiminnassa osastolla oli erityisen hyvää?

Onko perhetyö jatkunut perheessänne osastojakson jälkeen? Jos on, niin koetteko sen auttaneen?

Olisitteko kaivanneet enemmän tukea osastojakson jälkeen?